

Materinstvo

Dojenčkov jok in njegova govorica

Jok je dojenčkova govorica... Ž njim novorojenček javlja svoj prihod na svet; ž njim se brani nove, njemu neprijetne okolice; ž njim kliče mater na pomoč, obrača pozornost nase. Ž njim izraža svoje želje, svojo bolelost, svoje nezadovoljstvo. Jok je edino sredstvo, s katerim občuje dete s svojo okolico; je to jezik, lasten dete vsega sveta, jezik, na prvi pogled enostaven, toda za vajeno uho matere jako značilen.

Zakaj plaka otrok? — Ali ni morda lačen ali žejen? Ali ne dobiva, kolikor potrebuje? Ali mogoče dobiva preveč? Morda hrana ni pravilna, ali je ne prejema v določenih obrokih? Mogoče ga zebe ali mu je prevroč? Morda ga kaj tišči. žuli. Ali je moker ali celo onesnažen? Ali se ni morda navadil kakega ugodja, ki ga sedaj pogreša? Ali se ni način njegovega življenja na kakšen način izpremenil?... Ali je bolan?... Dolga je vrsta vprašanj, ki jih ima v mislih mati, ko dete zajoka.

Jok izdaja zdravje. Novorojenček, ki ne vpije, vzbuja strah. Dojenček, ki leži tiho in vnemarno, povzroča skrbi materi in zdravniku... Zdravo dete se javlja s kratkim, zvončim in krepkim jokom, bolno dete pa joka neprestano in s slabotnim otožnim, tankim glaskom.

Jok izraža otrokovo razpoloženje. Mehak, na dolgo zategnjen jok je izraz jeze in nezadovoljstva. Glasno in v presledkih se oglašča dete, ki zahteva, da mu izpolniš njegovo željo.

Jok otroka, ki še ne zna govoriti, treba razumeti. Najtanjše uho za ta jok ima mati. Navadno ji ni težko najti povoda otrokovega joka. Vzroke opravičenega joka treba čimprej odpraviti. Neopravičeni jok, ki hoče ž njim razvajeno dete siloma doseči svojo voljo, ne zasluži pozornje. Jok sam na sebi namreč otroku ne škoduje, marveč mu celo koristi, ker mu krepi pljuča in razvija prsi. Vendar pa sme otrok jokati le pod nadzorstvom, kajti jok, ki traja ure in ure, ima lahko prav resne in hude posledice.

S splošnim napredkom dojenčka se izpopolnjuje tudi njegovo glasovno izražanje. Že koncem drugega in v začetku tretjega meseca lahko

razberemo iz njegovega joka posamezne glasove, ki zvone včasih prav kakor a, o, e. Potem začneja gibati z ustnicami, in od časa do časa zaslišimo podzavestno izražene zloge, ki že nekoliko spominjajo na izraze «ma-ma», «na-na», «ta-ta». Nato se dete nekaj časa sploh ne javlja več na ta način, kakor da je pozabilo na svoje prvotno izražanje. V sedmem, osmem mesecu, pri mnogih otrokih tudi pozneje, se iznova začnejo poizkusi govorjenja, ki so pa to pot zavestni. In kmalu izpregovori dete besedice «ma-ma», «ta-ta», «te-ta». Sedaj se dete že zaveda, kaj je reklo, in ves obraz mu izraža veliko zadovoljstvo, da ga poslušamo. Joka sedaj že mnogo manj, ker je našlo druge znake izražanja.

Govor otroka se potem hitro razvija. Ko je staro leto dni, že zna govoriti kakih deset besed, ki jih tudi spravlja v zvezo z različnimi osebami in predmeti. V drugem letu se besedni zaklad že izdatno pomnoži, dete izgovarja besede bolj ali manj pravilno, kar je odvisno precej od pozornosti njegove okolice, pa tudi od otrokovih duševnih sposobnosti. Mnogo otrok govori takoj čisto in pravilno, še več pa je takih, ki se s precejšnjo težavo in z mnogim prizadevanjem nauče pravilne govorice. Otrok se najprej nauči izgovarjati imena oseb in stvari, potem so na vrsti glagoli, nato pridevniki in naposled osebni zaimki. Otrok dveh let že govori gole in enostavno razširjene stavke, kakor so v tej dobi tudi enostavna njegova znanja. Čudovito je, kako hitro se otrok nauči jezika, ako mu okolica posveča dovolj pažnje, ako ima posluš in je duševno dobro razvit.

Odrasli nikoli ne smejo pačiti svoje govorice, kadar govorje z otrokom. Dete naj posnema govor odraslih, ne pa narobe.

Proti zaprtju

Leopiltule

Oglas reg. S. br. 3236 dne 19. II. 1936.

Zdravstvo

Skrbite za vztreznost svoje zunanosti, toda ne vpričo drugih

Ne govori s svojim možem o sredstvih, ki jih uporabljáš za nego lepote. Ako misli, da so

tvoja rožnata polt, valoviti lasje, bele roke dar narave, mu nikari ne jemlji te vere, tem boljše. Taka prevara je prav majhen in odpustljiv greh, ki nikomur ne dela škode.

Počakaj, da bo mož zdoma, potem šele si nadeni masko, ako misliš, da je to res potrebno si namaži obraz, navij laše itd.

Ne poslužuj se sredstev z neprijetnim vonjem. Bodi obzirna do nosov drugih, če morda tvoj ni dovolj občutljiv. Ne uporabljaj ostrih in cenenih parfumov. Voda, milo, zrak in sonce. pozimi vrhu vsega še sneg, razširjajo okoli tebe in na tebi svež in prijeten vonj.

Telovadi, dokler si sama, posebno še, če nisi dobro izvežbana in ti delajo vaje težave.

Ne uporabljaj za svojo nego stvari, ki so moževa osebna last. V hiši imej vsakdo svojo pripravo za umivanje.

Ako hočeš postati vitkejša, ne naglašaj preveč da moraš stradati; ne jadikuj in ne razlagaj, da tega in onega ne smeš jesti. V resnici tudi res ne stradaj, ker s tem le oškoduješ svoje zdravje. Crtaj samo s svojega jedilnega lista testemine, kruh, sladice, alkohol in sploh omeji pijačo. Crtaj za dve tretjini presno maslo in maščobe vobče, a ne pozabi, da ne smeš stradati, sicer postaneš bolna in dobiš uvelo kožo, torej prav nasprotno tega; kar si želela. Tehtaj se večkrat. A ogibaj se videza mučenice.

Ako imaš z možem skupno spalnico, ponoči ne nosi navitih las in ne namaščenege obraza. To storiš kvečjemu lahko, ako si potem vtrepelješ s prsti maščobo v kožo ter ovijesh glavo v obliki ličnega in lahkega turškega turbana, ribiše mreže ali kubanske čepice. Vse to dobro pristojta in ne dela vtiska kakor da hočeš kaj prikriti.

Ne žali v ničemer očesa in čuta svojega najbližnjega bližnjika, a navajaj tudi svojega moža in svoje otroke, da se ravna po istih načelih. Le tako je življenje v družini prijetno in ne postane sčasoma — breme, ki bi se ga radi vsaj začasno otrešli.

Prvovrstno diplomirano maserko v Ljubljani — priporočamo! Naslov pri upravi pod «Maserka».

Žena in družba

Ali znate biti uljudni?

Rojaki, ki prihajajo s potovanja po tujini, so polni navdušenja, kako so tuji uljudni, postrežljivi in prijazni. Kar so doživeli na primer na Dunaju, v Parizu, v Pragi in sploh križem vse Evrope; jih uprav preseneča. Pa zmerom zaključujejo svoje pripovedovanje: «Eh, Slovenci pa ne znamo biti uljudni. Cmeren, odljuden narod smo. Silno si domišljamo na svojo kulturo, toda prisrčni ne znamo biti, in pristna, dusevna civilizacija nam je tuja! Nobenega razločka ni med našimi moškimi in med ženskami: vsi so enako zopni, težki, mrzli...» In v družbi vzemo vse mogoče, kar le dokazuje ta občutek. Ali bi bili radi drugačni; pa ne moremo? Ali nas je narava naredila takšne, ali je naša kri vzrok, da imamo tako zaprt značaj, ali pa je naša vzgoja zanič? No, saj ne trdimo, da so vsi Slovenci

Sladkor — uspavalno sredstvo. Kar so že naše babice trdile in uporabljale, prav to so nanovo dognali na klimiki v Kölnu, namreč, da sladkor, ki ga uporabljamo za kavo in čaj, služi tudi kot uspavalno sredstvo. Pri ljudeh, ki niso mogli zaspati, je učinkovala sladkorna voda. Treba pa naglasiti, da deluje to nedolžno zdravilo šele po preteku ene ure. Ako hočemo ta rok skrajšati za polovico, raztopimo sladkor v vroči vodi in izpijemo sladkorno vodo, dokler je gorka: Zadoščajo 2—3 kocke na čašo vode. Kdor se je navadil jemati proti nespečnosti kemična sredstva, to je razne praške, naj pospeši učinek sladkorja še z enakomernimi dihalnimi vajami. Raztopina sladkorja pa tudi uničuje strupene klice ali bacile in jo zato uporabljajo za celjenje ran. Grozdni sladkor je pri tem vse bolj učinkovit kakor sladkor iz sladkorne pese. Dobro deluje zlasti pri ranah starih ljudi in kadilcev, kjer je zdravljenje dolgotrajne in otežkočeno. Prav tako je tudi čisti čebelni med dobro sredstvo za celjenje ran.

Tudi ribje olje celi rane. Vsi vemo, da je ribje olje izvrstno sredstvo zlasti za okrepitev šibkih otrok, pa tudi odraslih, ker vsebuje velike količine vitaminov A. Manj znano pa je, da ribje olje tudi izredno hitro celi rane na koži. V prometu so celo že ovojji, ki so na poseben način prepojeni z ribjim oljem. Da se vitamini v njih ne uničijo, jih treba hraniti na hladu.

Sveže zdravilne čaje zoper prehlad, razne bonbone, ki ublažijo kašelj, olja za inhalacijo, odprto francosko žganje proti trganju; razne likerjeve esence, priznano dobro rumovo esenco; termoforje, preizkušene zdravniške in sobne termometre dobite v medicinalni drogeriji «Danica», v Ljubljani, Tavčarjeva ulica 3. Tam dobite tudi razne strokovne nasvete.

enaki zakrknjenci. Tudi med nami, med meščani, kmeti in delavci so ljubeznivi, postrežljivi, uljudni ljudje, toda skoraj bi si upali trditi, da so izjeme; večina ne zna ali noče biti prijazna in družabno prožna.

V cestno železnico je prisopihala gospa srednjega stanu: trgovka, obrtnica ali kaj takega. Očividno se ji je zelo mudilo; pritekla je za vozom. Sede, se oddihuje in išče po denarčici dinarček in pol, a ima samo bankovec za tisoč dinarjev. Sprevodnik ne more menjati. Gospodična tik gospe ji pomoli znešček: «Mi že kdaj vrnete!» Gospa pa plane in vsa zaripla ugovarja: «Ne, nočem, nikakor!» Kar ogorčena je, da si je gospodična upala ponuditi pomoč. Saj je ne pozna! Saj ne potrebuje pomoči! Ne in ne! Rajši gre zopet doli, čeprav se ji mudi. Gospodična ji prigovarja, potniki strme, a gospa je

**Zato sem tu,
da Vam
varujem kožo!**

Prepustite odslej mirne duše meni skrb za nego svoje kože! Edino, kar morate storiti, je to, da redno mažete kožo z NIVEO. Zakaj samo Nivea vsebuje Eucerit, najboljše okrepčevalno sredstvo za kožo. Z njim vpliva NIVEA blagodejno na kožno staniče. NIVEA Vam ohranja kožo mladostno in krepko, celo ostro vreme ji ne more škoditi. Zato si kupite še danes Niveo; bolje je namreč hlezen preprečiti kakor se zdraviti!

vidno užaljena. Na prvi postaji res izstopi. Reva ne zna biti uljudna in tuja uljudnost ji je žalitev; pristna Slovenka.

Hišnica nese v veliki košari iz dvarnice v peto nadstropje drva. Reva se muči, da stoka in jo obliha znoj. Pa pride za njo gospodična. «Dajte, da vam pomagam do tretjega nadstropja,» pravi. Hišnica okameni, a se vendarle smeje. «Ne, ne! Saj se boste še pomazala!» se izgovarja. Gospodična pa zgrabi za držaj košare in pomaga nesti. «Moj Bog, kaj takega! Se nikoli nisem doživela take prijaznosti! Saj je nemogoče, da je kdo tako uljuden!» vzdihuje vsa presenečena.

Gospod gre po levi Tyrševe ceste in dohiti deklet, ki se opoteka med dvema težkima kovčegoma. Kar mečeta jo, a ona se bori uprav obupno s tovorom. Gospod pristopi, ji izpuli kovčeg in gre z njo na kolodvor. Prestrašeno je deklet, morda že misli, da ji bo gospod kovčeg odnesel, zakaj ugovarja na vse načine, trga gospodu kovčeg iz rok in skoro ji gre na jok. «Mar ne dovolite, da vam pomagam? Do kolodvora vam ga nesem... Kar pojdiva!» Dekle si od strmenja ne more opomoči. «Kaj takega! Ne bi verjela, da je kak gospod tako uljuden!» pravi.

V vlaku sede gospodje, preprosti možje in žene. Srednje stari dami je treba izstopiti, a velik kovčeg je zgoraj nad njenim sedežem. Muči se reva z njim, a nihče ne vstane, da bi ji po-

magal. Pozvati mora sprevodnika. Ko pa vstopi mlado, lepo deklet s težkim kovčegom, hitro pristopi gospod, da ji ga dvigne navzgor. Zakaj naši ljubi rojaki znajo biti uljudno postrežljivi le mladim, lepim deklicam, kvečjemu morda prav starim ženam in možem. Načelno pa ne bo normalna slovenska žena nikoli pomagala v stiski moškemu, pa naj bo star ali mlad. Morda bi se s posebnim premagovanjem morda vendar le usmilita bolnika. Zakaj kako bi bila komu uljudna in postrežljiva, če ga ne pozna!

Menda smo le Slovenci tako trdi, da nam je drug človek zrak ali sploh nič, ako se nam ni — predstavil! Vedno se predstavljamo in zato zahtevamo, da se nam tudi drugi predstavijo, ker sicer nam je nemogoče z njimi govoriti ali jim izkazati uslugo ali od njih sprejeti. Sposobni smo, da sedimo v gledališčih ali na koncertih ne le cele ure, temveč cele sezone drug tik drugega, a ne izpregovorimo niti besede. Kako bi se pomenkovali, ko pa nismo predstavljeni! Pa pride gospod ali dama, se prerinja na svoj sedež, se smeje in govori šaljivo predse. Vsi obrazi okoli so kakor okameneli, nihče niti ne zine. Mulci! Ne, saj niso bili predstavljani.

V garderobi se mučijo žene s plašči, galošami, taško in dežnikom. Kako naj se oblečejo in obujejo? Nihče jim ne pomaga. Nasprotno, gospodje jih pehajo s poti in izginejo. Če se najde gospod ki pomaga dami, stari ali srednje dobe, se vsaka

začudi: čudežna izjema je ta moški uljudnež! Pred blagajno kina se gnete ljudi in se pre-
riva, odriiva. Druge stoji ljudje v vrstah in ni-
kogar ne prehitevajo s silo, nasprotno, postre-
zajo drug drugemu.

Da, drugje! Pri nas bi človek lahko našteval
dokaze vesplošne narodne neuljudnosti kar na-
preje. Pri nas je mogoče, da v vlaklu nekdo leži
na treh sedežih, pa zahteva, naj drugi potniki
stojе zunaj na hodniku. Druge je to izključeno.
Zakaj je tako? Zakaj smo tako grdi egoisti?

Po naših društvih so vsi mogoči učni tečajji
in po naših šolah poučujejo najrazličnejše pred-
mete. Kaj bi ne bilo nujno, da bi učili še uljud-

nosti, pristrčne postrežljivosti? In očetje in ma-
tere bi morale strogo vzgajati deco, naj bo
vsvod in zmerom uljudna. Prav nič neumestno
bi ne bilo, ako bi celo s cerkvenih prižnic vča-
sih poučili vernike v svili ali v irhovini: «Za
božjo voljo, ljudje, bodite dobri, usmiljeni, po-
strežljivi! Tudi Jezus Krist je storil vsakomur
le dobro in je učil ljubiti celo sovražnika. Kako
morete biti odurni in mrzlo egoistični celo do
lastnih bratov in rojakov?!»

Damam in gospodom pa kličem z Goethejem,
enim najblestečejših duhov:

«Plemenit hodi človek, pomagljiv in dober!»
Terezina.

Kuhinja

Krepka juha (italijanski način). V plitki kozji
zavri četrt litra vinskega kisa, pomešanega s
četrt litra vode in par zrnc soli. V to vročo
tekočino ubij drug za drugim štiri sveža jajca,
potegni kozo na stran in pusti pokrito, da se
beljaki strdijo, rumenjaki pa ostanejo še mehki.
Vzemi nato s penovko jajca iz tekočine, obreži
jih, ako so razcefrana. Ze prej oprazi na olju
ali na maslu dve na rezance zrezani žemlji, vlij
v ognja varno skledo en liter močne goveje
juhe, položi vrh nje pripravljena jajca, naloži
nanje previdno oprazene žemljene rezance, po-
tresi s pet dekami nastrganega trdega sira, po-
kapaj z raztopljenim presnim maslom in postavi
juho v vročo pečico, da se dobro pregreje in se
začne pri vrhu malenkostno rumeniti.

Italijanska narodna juha. Namoči preko noči
pičle pol skodelice (osminko litra) belega fižola.
zjuraj ga odcedi in mu primešaj 30 dkg na
majhne kocke zrezanega govejega mesa, eno na
večje rezance zrezano olupljeno repo, dva prav
tako zrezana večja ostrgana korena, mal strok
slaččenega česna, eno na strgalniku nastrgano
čebulo in pol kilograma tudi na rezance zre-
zanega krompirja. Zalij s tremi litri vode, osoli
in kuhaj, da bo vse napol mehko. Potem dodaj
5 dkg izbranega in opranega riža, 5 dkg špaget
in poldrugo žlico paradižnikove mezge ter ku-
haj dalje, a pazi, da vre počasi. Naposled
primešaj še 3 dkg sveže, s česnom prav drobno
sesekljane slaninе, prevri iznova in daj na mizo
juho, posipano s sesekljanim zelenim peter-
šiljem in parmezanom, ki ga serviraj tudi še
posebej. Ako bi bila jed pregosta, jo razredči
z govejo juho.

Goveji ptički. 8 majhnih govejih rezin, ki
tehtajo vsaka približno 8—10 dkg, potolci, osoli
in opoprj ter nekoliko pokapaj z oljem. Nato
sesekljaj dve mali kisli kumarici, 4—6 kapar,
dve ocejeni sardeli, manjšo čebulo in nekoliko
zelenega peteršilja, dobro zmešaj in namaži s
tem nadevom mesne rezine. Zvij jih tesno sku-
paj in jih povaljaj v moki. Da se ne razvijejo,
vsako zašpini z dvema zobotrebcema. Opeci te
«ptičke» na hitro na razbeljeni masti, nakar jih
vzemi iz masti, na masti pa zarumeni dve se-
sekljani čebuli, začini prav malo s soljo, po-

prom, majaronom in žlico paradižnikove mezge
ter zalij s pol litra svetlega piva ali juhe. Pari
v tej omaki ptičke do mehkega; preden daš na
mizo, odstrani zobotrebec in polij ptičke z
omako. Daj s krompirjem na mizo.

Pariški zrezki. Lepe rezine teletine, vsaka
približno 15 dkg teška, potolci in ob robu par-
krat na različnih mestih napravi majhno, skrito
zarezo, da se pri peki ne skrčijo. Osoli jih in
obe strani povaljaj v moki, da so vse bele. Ne-
kaj minut pred jedjo jih pomakaj v raztepena
jajca, a pazi, da ostane čim več jajčne tvarine
na zrezkih in jih devlji na razbeljeno mast; pe-
čejo naj se na vsaki strani po 2—3 minute, da
se lepo zarumene. Ako je ostalo kaj jajca, ga
pozneje, to je proti koncu vlij na zrezke in po-
čakaj, da se strdi, nakar daj na mizo z malim
khrhljem limone za vsak zrezek in s šopki ze-
lenega peteršilja ter solato. Zrezki morajo biti
zelo tanki, da se hitro prepečejo.

Kunec ali domači zajec se vse premalo vpo-
števava. Ima nežno meso skoraj kakor piščanec,
dokler je mlad in ga prirejamo na kosce zre-
zanega ocvrtega. Malo starejšega prirejamo na
raznovrstne načine kakor na primer teletino ali
zajca. *Pečen kunec.* Peci kunčev hrbet na raz-
beljeni masti ter ga polivaj z mastjo, pozneje
z njegovim sokom. — *Praslaninjen kunec.* Na-
soli kunca, pretakni ga s slanino in ga peci na
koreninju kakor zajca. V kvašo ga ne devlji,
ker je za to meso prenežno. — *Dušeno kunčavo
meso.* Nasoli posamezne dele kunca ter jih pari
kakor jagnetino ali teletino. — *V papriki.* Zreži
kunčavo meso na srednje velike kocke ter ga
pripravi kakor telečji guljaš. — *Ocvrto kunčavo
meso.* Zreži prednji del mladega kunca na kosce,
ki jih nasoli, povaljaj nato v moki, raztepenem
jajcu in mleku ter v presejanih kruhovih drobt-
inah in jih ocvri na masti, olju ali maslu.

Nadevana klobasa. Kos takoimenovane pari-
ške ali kake druge debele neolupljene klobase
podobne safaladi, zreži na pol centimetra debele
rezine, ki jih prepraži na masti, da se skrčijo
in napravijo oblike malih skledic. Postavi jih
na toplo; medtem pa zmešaj 3 cela jajca z
dvema žlicama kisle smetane, nekoliko soli in
sesekljanega zelenega peteršilja in napravi iz

te tvarine na masti, ki je ostala od klobase, ne pregot jajčni podmet. Napolni ž njim do vrha skledice od klobase, zloži jih na parjeno zelje ali na zelnato solato. Ob robu sklede lahko naložiš še koščke pečene ga krompirja.

Božično pecivo

Medeni kolački. Mešaj 20 dkg cvetličnega medu, 10 dkg sladkorja in 2 celi jajci, da se začne peniti; potem dodaj nožovo konico cimeta prav toliko zmletih dišečih klinčkov, dalje ingverja in ščep soli, 5 dkg citronata, 5 dkg aračinov in 5 dkg rozin, vse drobno sesekljano, ter žlico ruma, v katerem raztopi pol dkg pepelike (Pottasche). Posebej zmešaj prav dobro 15 dkg pšenične in 15 dkg ržene moke ter zavitek pecivnega praška, dodaj to prejšnji mešanici, zmešaj in zgneti v srednje mehko testo. Ako bi bilo pretrdo, ga razmehčaj z nekoliko beljaka, če je premehko, vgneti še moke. Testo naj počiva dve uri, potem ga razvaljaj pol cm debelo in izreži kolačke in druge oblike. Ako je pecivo namenjeno za drevo, izreži še majhne kroge, da ga lahko privežeš. Kolačke položi na namazan, z moko postupan pekač in jih peči v precej vroči pečici, da se zarumene. Medtem vlij na polno žlico sladkorne moke žlico vode, prevri, in ko vzameš pecivo iz pečice, ga takoj parkrat drug za drugim s pomočjo čopiča pomazi s pripravljeno sladkorno vodo. Ko se posuši in ohladi, ga vzemi s pekača.

Ptički iz krhkega testa. V 35 dkg moke zdrobi 15 dkg presnega masla, dodaj 10 dkg sladkorne moke, celo jajce, nastrgane olupke pol limone in njen sok ter 1—2 žlici mrzlega mleka in zgneti v srednje trdo testo, ki naj počiva na hladu 1 uro. Potem ga razvaljaj in izreži s primernimi malimi oblikami ptičke, liste, srčke, zvezdice. Pomazi jih z raztepenim jajcem, kateremu si primešala pol jajčne lupine vode. Potakni pomazano stran v kristalni sladkor ali v debelo zrezane olupljene mandlje ter polagaj komad za komadom na namazan pekač. Speci pecivo v srednjevroči pečici zlatorumeno potem ga vzemi s pekača še preden se popolnoma ohladi.

Vaniljevji obročki. 24 dkg moke, 18 dkg presnega masla, 12 dkg olupljenih zmletih mandljev, 6 dkg sladkorja, pomešanega z zavitkom vanilina in dva rumenjaka zgneti v testo, ki naj počiva na hladu pol ure. Potem oblikuj obročke, kifeljčke ali kake druge oblike, ki jih speci na pekaču; ko se ohladi, jih povaljaj v vaniljevem sladkorju.

Orehovi rogljički. Zgneti v testo 18 dkg moke, 14 dkg zmletih orehov, 14 dkg presnega masla, 7 dkg sladkorne moke, 2 rumenjaka, nekoliko cimeta, nastrgane olupke pol limone in prav toliko olupka pomorance. Ko je testo počivalo pol ure na mrzlem, napravi rogljičke, ki jih potresi s kristalnim in ko so pečeni, še z vaniljevim sladkorjem.

Čokoladni hlebčki. 4 beljake stepi v trd sneg, primešaj mu 14 dkg sladkorja, 12 dkg nastrgane čokolade in narahlo še polagoma 10 dkg moke. Namaži pekač z voskom, napravi iz pripravljene moke testa nanj majhe hlebčke, ki jih speci v malo vroči pečici. Naj se s pečico vred shlade. Preden vzameš hlebčke s pekača, naj se nanovo v pečici nekoliko segrejejo.

Poljubčki. Nastrgaj ploščico čokolade, dodaj 7 dkg sladkorja, 6 dkg zmletih orehov, pol beljaka ter sok ene limone; vse dobro zmešaj in napravi iz tega kroglice ali kake druge oblike, ki jih povaljaj v kristalnem sladkorju in jih ne peči, marveč jih samo suši na zraku.

Turški med. Stepaj 4 beljake in dodajaj polagoma 25 dkg sladkorne sipe ter stepaj dalje, dokler se ne napravi trd sneg. Vlij vanj 10 dkg na štedilniku raztopljenega medu. Posodo s snegom in medom postavi takoj v drugo posodo z vrelo vodo, ki naj stoji na štedilniku. Mešaj med vrenjem nenehno, dokler se tvarina ne zgosti, kar traja približno pol ure. Tedaj vzemi kotliček iz vrele vode in primešaj 20 dkg debelo sesekljanih orehov. Zvrni tvarino na velik oblat, ki ga kupiš v trgovini, z drugim pokrij, položi nanj čisto desko in malo potisni navzdol, da dobiš enakomerno ravno ploskev. Naslednjega dne turški med lahko zrežeš na kosce.

Marelično pecivo. 14 dkg sesekljanih mandljev, 14 dkg sladkorja in 2 žlici marelične mezge zgneti v testo. Razvaljaj, izreži razne oblike in speci na pekaču.

Prestice iz mezge. Zmešaj približno četrta kg sladkorja z dvema žlicama goste sadne mezge in limonovim sokom; zgneti v testo, ako treba, priden še malo sladkorja, zreži testo na kosce, zvaljaj jih z rokami v palčice, naredi iz njih prestice ali kake druge oblike, katere povaljaj v kristalnem sladkorju ter jih pusti, da se posuše, kar traja 1—2 dni.

Posladkorjeno (kandirano) sadje. Kuhaj pol kilograma sladkorja s tremi dcl (t. j. 24 žlic) vode; ko se potegne, ga vri še dalje do 6. stopinje. Ta je dosežena, če po precej dolgotrajnem kuhanju vtakneš držaj kuhalnice najprej v mrzlo, potem takoj, ne da bi obrisala, v vreli sladkor; iz sladkorja pa zopet v mrzlo vodo. Ako se da sladkor od kuhalnice odluščiti in razlomiti in se torej ne vleče več, dosežeš lom ali 6. stopnjo. — Natakni kuhan olupljeni kostanj, jedrce orehov, krlhje svežih prekuhanih hrušk, pomaranč ali kakega drugega sadja na dolgo iglo, ki jo pomakaj v pripravljeni sladkor ter ga sukaj v njem, da se sladkor povsod oprime. To ponovi parkrat in zlagaj sadje na mrežico, da se osuši, kar se zgodi kmalu.

*

Prvovrstne likerje, rum, spirit in malinovec na drobno in na debelo Vam nudi po ugodnih cenah *Franc Babnik*, gostilničar in trgovec v Tomačevem pri Ljubljani.

Praktična navodila

Krompir

Vsaka gospodinja, ki ima količjak prostora in sredstev na razpolago, si preskrbi krompir že v jeseni, da ga ima prav do novine.

Krompirju ugaja hladno, zravno, a bolj mračno mesto; najbolje je spravljen v kleti. Ako je izpostavljen dnevni svetlobi, pozeleni in postane nezdrav. Dobro je, ako krompir, ko ga vlagamo v zaboj, na police ali v pregrade, narahlo in prav malo posipavamo z negašenim apnom. Negašeno apno namreč vsrkava vlago; zato ostane krompir suh in ne gnije, ker apno sproti uničuje klice. Ob uporabi se krompir itak temeljito opere, zato nekoliko apna ne more nikomur škodovati; sicer pa tudi človeško telo potrebuje nekaj apna. Zelo pripraven je za shranjevanje krompirja zaboj, ki je sestavljen iz samih lat, tako da more zrak od sadeža. Dno naj nekoliko visi od sredine proti vnanji strani in se zaboj spodaj odpira. Tako se spodnji krompir najprej porablja in se ob porabi niža proti dnu.

Ko kupujemo krompir, pazimo na to, da je ves ene vrste. Ako je mešan, se ne skuha ves istočasno. Tudi je važno, da je krompir dobro osušen; sušiti se mora na suhih tleh, a seve ne na soncu. Pri nakupu morajo gospodinjje zahtevati skrbno odbran krompir, ker le tak je dober za vkletenje. Tudi ne sme biti dosti takega, ki je z motiko nasekan. Vedeti pa treba tudi, iz katerega kraja je krompir. Najboljši je oni, ki je rasel na suhih, peščenih tleh. Krompir iz močvirne zemlje je voden, težak in motne barve ter je neokusen. Dober krompir pa je svetel, gladek, lepo okrogel in ima le malo klic.

Paziti treba, da ne pridejo do krompirja miš ali podgane. Dobro je, da kakor za sadje, tudi prostor za krompir pred uporabo skrbno prezračimo, damo zamazati in zazidati vse luknje in špranje, stene in strop pobeliti in ga končno izveplamati. A vse to se je moralo že zgoditi. Krompir treba večkrat pregledati in odhirati sumljive gomolje.

Letna in jesenska obleka. Kakor spomladi zimsko obleko, tako moramo v pozni jeseni tudi vsjo letno opravo komad za komadom skrbno pregledati, očistiti, kar je raztrganega zašiti, šele potem jo spravimo. Posebno pazimo na masne madeže, da nam niti eden ne odide. Sicer se javljajo molji šele na pomlad s prvimi toplimi dnevi, a znano je, da se lotijo najprej mastnih, nesnažnih mest. Čiste, docela razpršene stvari navadno ostanejo nepoškodovane, seve, če ni le preveč moljev v hiši in smo res storili vse, da se jih ubranimo. Obleko, ki roma skoraj za pol leta v omaro torej skrbno preiščimo. Tu manjka obešalnika, tam se je razparal siv ali se je predrgnil ovratnik, v žepih najdemo umazane robce, smetje, prah. Vse treba obrniti, očistiti, popraviti, šele potem obleko lahko spravimo. Opranih komadov ne likamo, marveč jih samo dobro posušimo. Obleko, ki je nerabna in jo nameravamo predelati, takoj spa-

ramo in očiščeno spravimo. Prav tako skrbno pregledamo in potem shranimo klobuke in nogavice, katere nosimo samo poleti. Vse treba osnažiti, zakrpati in šele potem spraviti. Obleko, ki je ne nameravaš več nositi, tudi vsaj za silo zašij in jo takoj daruj revežem. Dvakrat da kdor hitro da.

Novc nogavice nalahno iztisni v pičlo mlačni vodi preden jih začneš nositi. Tako se lepše oprinejo noge in so tudi trpežnejše. Pazi, da ne vzameš premajhnih nogavic, ker se v perilu vsekar nekoliko skrčijo. Močnim nogam in starejšim osebam se podajajo nogavice temnejše barve, da ne opozarjajo preveč nase.

Svilene nogavice opereš prav lepo, ako jih nalahno stiškaš v mlačni, nikakor pa ne v vroči milnici, ki jo po potrebi menjaš. Zadnji vodi za izplakovanje primešaj nekoliko soli, ki se mora popolnoma raztopiti.

Trak na moskih klobukih je hitro prepoten in zamašen; lahko ga odparamo in nadomestimo z novim. Toda v kratkem se pokažejo nove lise. Da odpravimo vse to, je na razpolago priprosto sredstvo: med usnje na notranji strani ter med klobuk položimo enako širok trak gutaperche, t. j. neke vrste trdega platna, ki se izdeluje iz posušene mlačnatega soka vzhodno indijskega drevesa. To škrobasto blago ne propušča niti masčobe niti vode, torej tudi ne znoj in je zato izključeno, da bi se klobučevina prepotila.

Fine čipke, ovratnike in drugo ohraniš pravilno trde in bele, če jih enakomerno ovlažiš s prekuhanim mlekom in jih potem zlikaš.

Zobčaste veznine ostanejo brezhibne, ako jih pred pranjem napneš na primerno trd papir in natančno po veznini zarišeš obliko veznine. Ko jo opereš, jo nanovo po zarisani obliki pritrdiš na papir, tako da se krijeta riba in veznina ter zlikaš veznino, ki mora biti obakrat obrnjena narobe.

Za zavese vedno najnovejše tkanine. Olago za preobleko pohištva, puhaste in volnene odeje, linolej vseh vrst, tapetniško pohištvo lastnega izdelka itd. Vam najugodnejše nudi specialna trgovina za premo stanovanj Sever Rudolf, Ljubljana, Marijin trg 2.

Črno svileno obleko osvežiš, ako jo kratko rvalo opereš v bledem ruskem čaju, a je ne mencaj, marveč svilo samo stiskaj. Da dobi primerno trdoto, raztopi v čaju malenkost sladkorja.

Črno volneno obleko, ki je izgubila lepo barvo, osvežiš: Usedlino od kave zalij z vodo, prekuhaj, počakaj, da sede gošča na dno, potem odcedi vodo in operi v njej obleko. Hraniti pa moraš usedlino kave od par dni, da bo tekočina dovolj krepka. Ali pa položi obleko na likalno desko, pomakaj ščetko v mlačno črno

Kljub hišnim opravkom - vedno lepo negovani lasje!

KAMILOFLOR

Spécialni Shampoo za plavolaske, ne vsebuje alkalijs. Daje lasem čudovit sijaj.

BRUNETAFLO

Spécialni Shampoo za temne lasje, ne vsebuje alkalijs, daje lasem čudovit sijaj.

Za može je samo ob sebi umevno, da bi morale biti žene - kljub hišnim opravkom, prahu in kuhinjski sopari - vedno lepo počesane. Vse žene naj bi si zapomnile: ako hočete biti lepo in dobro počesane, morate negovati svoje lasje.

ELIDA SHAMPOO

kavo in polagoma na ta način skrtači vso obleko. Ko se posuši, jo zlikaj.

Zastore rumenkaste (ekri) barve pobarvaš in osvežiš z močnim lipovim čajem. Seveda moraš ob vsakem pranju to barvanje obnoviti.

Kako varujemo kožuhovino. Bliža se čas, ko se bomo zopet radi odevali z volno in krznom. Če nas v kožuhovinstem plašču zmóči sneg ali dež, ga otresemo in ga skrbno obesimo na obe-

šalnik, ki ima izdelano obliko ram. Obesimo ga prosto v sobo, na zaprt hodnik ali v kuhinjo tako, da se nikjer ne tišči kakega predmeta. Plašč naj se suši polagoma, nikoli pa ga ne smemo sušiti ob zakurjeni peči. Ako je bil zelo moker, ga z mehko platneno krpo obrišemo, in sicer tako, da krpo pritiskamo nanj, ne da bi ga drgnili. Še boljše je, ako napravimo to s pivnikom. Naj nam ne bo žal par pol pivnika. Tudi

Slovenke!

Za vaše dragoceno perilo uporabljajte le

Perion

pralni prašek in

Hubertus

terpentinovo milo!

Odlična slovenska izdelka, s katerima boste zadovoljni

Bizjak Boris

urar

Ljubljana, Pražakova 12

Velika izbira ur, zlatnine in srebrnine. Sprejema vsa v to stroko spadajoča popravila. - Solidne cene. Točna postrežba

klobuk osušimo tako. — Kožuhovine ne stepamo viseče, ampak jo položimo na mizo in jo stepamo s šibo. Tudi je ne polagajmo na dlakasto stran, ker se sicer zmečha in obtišči. Vsako poškodbo kožuha treba dati čimpreje strokovnjaku popraviti, kajti najsi bo kožuhovina še tako dragocena, ako je ogoljena, ne dela dobrega vtiska.

Kopalnica. Polagoma prihaja svet do spoznanja, da je v vsakem, tudi najmanjšem stanovanju kopalnica neobhodno potrebna. Bolje je odpovedati se eni sobi kakor biti brez kopalnice. In četudi obsega stanovanje samo stanovanjsko oziroma večjo kuhinjo in sobo, je možno brez posebno velikih stroškov napraviti v kuhinji v kakem prizidku malo kopalnico. Ako ne gre drugače, jo skrijemo za leseno pregrado, ki ne sega do stropa, ali za zavese... Pravijo, da se tudi samo z umivanjem lahko ohrani telo čisto; toda med umivanjem, pa najsi bo še tako temeljito, in kopanjem je velik razloček. Sicer se pa ne kopljemo samo zato, da se očistimo, marveč tudi zato, da se z utrjevanjem ubranimo različnih boleznih. Na Angleškem kopalnica in kopelji nikakor ni pravica samo boljših slojev. Še boljše je v tem oziru na Japonskem, kjer skrbi že narava z mnogoštevilnimi vročimi vrelicami za brezplačne kopeli. Zato so Japonci zdravi in odporni, zlasti še, ker so pri njih v navadi izmenične kopeli. V vsaki hiši imajo po dve banji za gorko in za mrzlo vodo. Pri nas poznamo izmenične kopeli večinoma samo za posamezne ude, n. pr. pri krčnih žilah.

Umivalnik v kuhinjskem stolu. V kuhinji prav dobro služijo tudi navadni štirioglati stoli brez naslonila. Ta stoli lahko izkoristimo tudi še na drug način. Deščice, ki oklepajo noge pod sedežem morajo biti primerno višje, sedež pa naj bo pritrjen samo ob eni strani z vijaki kakor pokrov zaboja. Na ta način dobimo v stolu pod sedežem prostor za umivalnik. Kadar se hočeš umiti, odpreš stol in naliješ v umivalnik vode. Ko si gotova, zopet zapreš, milo s posodico vred pa položiš v umivalnik, ki ga treba vsakokrat do suhega izbrisati. Ako daš ob treh straneh sedeža pritrčiti ozke letve kakor pri zaboji za premog, je umivalni stol še bolj pripraven. Vsi kuhinjski stoli brez naslonila so lahko tako prirejani, da spraviš vanje kake malenkosti. V

majhnih kuhinjah treba izkoristiti vsak prostorček.

Higijska navodila v kuhinji. Kožice mleka ne odpihuj z usti, ker lahko s tem spraviš v mleko majhne mehurčke svoje slin. Krompir, repo, zelenje za juho operi najprej v vodi, nato ga odrgni s ščetko in vodo, nakar ga šele lupi. — Endivijo operi najprej v topli vodi, da ne bo pretrda; potem v mrzli; s tem zanesljivo odstraniš tudi razno mrčes, ki je s prostim očesom niti ne vidimo. — Zličiča za pokušanje jedi imej v posebnem lončku in jo vsakokrat nanovo umij in obriši. — Kadar uporabljáš žepni robec ali opravljaš naravno potrebo, si potem vsakokrat temeljito umij roke z vodo in milom. — Ne uporabljaj poškodovane položene (emajlirane) posode za kuhanje, zlasti pa ne praži in ne pari v njej jedi; drobni škrlji lošča lahko zaidejo v slepo črevo in povzročijo vnetje, ki zahteva operacijo.

Marmornate plošče očistiš z zmleto kredjo, ki odvzame vse madeže. Za trdovratno nesnago uporabljaj milnico, ki ji primešaj nekoliko salmijaka. Varuj se peska, ki marmor rajpraska.

Madeže sveč odpraviš s svečnikov, ako jih držiš malo časa v vroči vodi.

*

Vsakovrstne vrvi, motvoz, oprte (gurte) mreže itd. dobite najceneje pri trvdki Anton Albrecht, vrvarna, v Ljubljani, Sv. Petra cesta 6.

Žrebanje nagrad za leto 1939

Na tem mestu bo v januarjem zvezku Vaša številka za žreb. Izdale se bodo tudi še posebne številke in sicer: za vsako novo naročnico, ki nam jo pridobite, dobite po eno številko za žreb. — Nagrade bodo objavljene v januarjski številki.

Mejniki

Ljuba Prenner

Šribar je bil zadovoljen; tako zadovoljen, da je za par minut pozabil celo vojno in svoje podgoriško dostojanstvo! In njegovi otroci, kako jedo, vsi, Pepca, Malika in mlajši, vsi jedo in se maše, kakor se je on tolikokrat do šitega najedel ob tej široki hrastovi mizi, nad katero je v kotu pritrjena „božja martra“, v oba zida uprto razpelo, pod njim pa na deski lučka v olju v temnordečem steklenem kozarcu.

Kaj se pa hihitata Pavel in Greti? Ali se posmehujeta „božjemu kotu“?

Da je babica ne bi opazila prezira teh njegovih, Logarjevoga kruha lačnih otrok! Grdo jih je pogledal, pa so umolknili! Njegova žena je in pokuša mošt, ki bogme ni slab. Govoriti seveda ne zna z ljudmi, razume pa skoraj vse. Zato se pa pogovarja tem bolj hčerka Pepca in mlada gospodinja je videti zelo počaščena, ker je gospodična učiteljica tako priljudna. O — Logarjevi upoštevajo tudi njegovo ženo — saj gospa Mali je prava podgoriška meščanka! Zlasti pa jo obrajtajo zadnje čase, ko jim kuha milo, ki se sicer ne peni tako dobro kakor tovarniško, čisti in čedi pa le in to je glavno. Zato pa tudi Šribarjeva shramba nikdar ni tako obupno prazna kot drugje, slanine, klobas, masla in mleka, zlasti pa moka in bučnega ali makovega olja, vse to jim pošiljajo Legenski po skrivnih poteh in zanesljivih ljudeh doli v mesto.

„Kaj pa, mati, ali ste še kaj jezni na Mico?“ je vprašal Šribar šaljivo. Dekla Mica se je namreč spečala z enim ruskim ujetnikom, ki so jih imeli četvero pri hiši.

„Veš, Anzej, lepo že ni bilo in ob vsakem drugem času bi bila deda spodila od hiše, prav gotovo, kakor tukaj sedim! A zdaj moramo biti veseli, da jih imamo za pomagace! Saj veš, da dela tudi radi vojne ne smemo pustiti v nemar — zdaj že celo ne!“ je razkladala starika počasi in resno. Kako gladko ji je še tekla govorica! In svetle oči, okrog katerih se je bilo nabralo že nešteto gub, so bile še jasne in pametne.

„Kaj pa mali Rus? Ali ga bo Mica dala domov?“

„Saj bi od lakote ginilo. Bo pač pri nas ostal! Ko se sami nimamo nič malih! Gospodinj nas je kar troje, otrok pa nič!“

Zagledala se je nekam v božji kot. Ali je mislila na Miho?

Obe gospodinjji in njegove ženske pa so govorile o sinovih in bratih, ki so bili tam zunaj v peklu in smrti.

Predeh so odšli, jim je gospodinja še nabožila v malhe in čekre, da bo za praznike kaj šarteljnov in „žegna“. Potem so se poslovili.

Ko so bili že daleč doli na Borjanskem polju, je rekla Greti za soto: „Saj smo pravi ‚grabezi!‘“

„Mi nismo nobeni grabezi!“ je odvrnil gospod Šribar ostro. „Logarjevi so naši sorodniki, mi jih hodimo obiskavat, ne pa obracit, kakor kakšni ‚grabezi!‘ Zapomnite si to! Naši sorodniki so! Sorodniki vašega očeta!“

Potem pa je spet vso pot molčal. Grabezi! Tako so kmetje imenovali meščane, ki se jim je vračal nekdanji prezir do kmeta, sedaj, ko so morali z mlečnimi kangljami in nahrbniki prositi od kmetije do kmetije za živila, ki jih je bilo treba vrhutega še drago plačati ali pa zamenjati za obleko, obuče in tobak.

On, gospod Šribar, pa ni noben grabež, ker mu tega ni treba!

* * *

Logarjeva babica je stala oprta na palico ob vrtni ograji in gledala za Šribarjevimi, ki so se doli na borjanski cesti oddaljevali v toneči dan.

Sonce še ni zašlo. Pomudilo se je gori nad Peco, kakor da se hoče v miru posloviti od pomladanskega dneva.

Zrak je svež kot voda iz gorskega vrelca.

Na oni strani hiše na obronku cvete resje. Saj je vsako leto tam cvetelo.

Tu doli pod njo, tam kjer meji veliki travnik ob njivo, stoji dren. Tudi letos se bo razcvetel in daleč naokoli bo videti živo žolti pušeljci. Na ono njivo je dala Tona vsejati jarō žito, sicer so imeli tam že par let krompir in bob. Letos pa se je spet ozelelela, kmalu bodo stebelca zrasla, da bodo valovala v vetru in jih bo videti, kakor da se preliva svilenā ruta.

Kar ni vedela kako in kaj. Pokleknila je na trato.

Tako dolgo, dolgo življenje je smela dočakati. In vendar bo tako težko pustiti to njivo, ta travnik, ta dren tam doli in hišo in hlev.

Polno skrbi in nevolje je bilo to življenje, pa je bilo vendarle malo praznih dni.

In ker ni vedela, kaj bi povedala Bogu, kako bi se razgovorila z njim, je pričela moliti Oče naš.

Sonce je zahajalo za Karavanke.

* * *

Na cvetno nedeljo popoldne je šel tudi stari Bende, ki sicer ni mnogo maral za složne družinske izprehode, s sinovoma in hčerko Reziko proti Zaplanom.

Ženo Evo je pustil kar doma. Kaj bi z njo v Zaplanah, kjer se snidejo pri tovarišu, nadučitelju Kovaču. Najbrže pridejo tja tudi Dularjevi, nekaj mladega in starega učiteljstva iz okolice, morda še kdo Zoričevih od sv. Ane, čeprav bi bilo bolje, da Zoričevih ni — oblasti pač strogo pazijo nanje, odkar jo je Ivo potegnil k Rusom. In kaj bi njegova žena med to družbo. Težko bi poslušala kako hvalijo Korošča!

Od strani se je ozrl na hčerko Reziko, ki je molče stopala poleg njega. Močno je shujšala in okrog ust se ji je zagrebala bridka poteza. Danes ga ni bila volja kregati se z njo. Saj se mu smili! Kaj se pa tudi zaljubi v nepremišljenega ravšla? Kaj mu pomaga sedaj vsa narodna navdušenost, če se pa morda nikdar več ne bo smel vrniti domov? Ali sta morala pobegniti k Rusom njegova sinova? Kljub temu, da vsi vedo, da sta Slovenca in slovenskega učitelja sinova, jih še do danes ni nihče obesil. Oficirja sta oba. Ciril je že skoro teden dni doma, France je bil prišel še le sinoči. Ciril in Roserl sta se menda nekaj sprla, no, njemu, staremu, ne bo žal, ako iz tega ne bo nič. Ob tem negovanju soldatov kot usmiljena sestra Rdečega križa se dekletu ni mnogo dobrega naučila. Cirila pa je menda jezilo, da je tako lahko prenašala njegovo odsotnost. Prav, če se razdere! — Tako je modroval in premišljeval ven do Zaplan.

Pri Kovačevih so bili že vsi zbrani na sončnem prostoru pred šolo. Sprejelo jih je že od daleč pozdravljajoče klicanje. Hej, to je bila spet enkrat narodna veselica brez sporeda in vstopnine in v ožjem krogu tem prisrčnejša in živahnejša. Seveda Ciril in dekleta! Dolgočasni France pa sedi pri starih gospodih in pripoveduje in razlaga in govori, kako bo najkasneje v treh, štirih mesecih.

Rahel, grenek smehljaj je zategnil Rezikina trpka usta. Tu sede sedaj vsi ti, v katerih krogu je bila spoznala nekoč svojega ljubega. In nihče se ga ne spominja, eni občudujejo Cirila, drugi poslušajo Franceta, nanj pa, ki je bil pogumnejši in vrednejši od vseh drugih, se ni spomnil nihče. Menda so se bali glasno izgovoriti njegovo ime.

Ali se bo sploh še kdaj vrnil?

O božiču, ko so govorili, da ga že imajo in da ga čakajo vešala, si je bila izjokala vso dušo. Zdaj ni imela več solza.

One, njegove sestre, so govorile o njem tako čudno, kot da je že med rajnkimi. Kako so le mogle? Seveda — saj ga niso poznale, saj niso poznale njegove življenjske sile polne moškosti! Le ona je vedela zanjo — ona, njegova skrivna vdova.

Tudi ona se je hotela izgubiti v družbi mladih ljudi, ki so se šalili in objestno krohotali in se skrivaj vriskaje ljubili. O, v Podgorici je bilo mnogo takih deklet, ki so pohajale s fanti in oficirji po gostilnah okrog — same opijanjene in napol nore, in pri Korenu v mali sobici ter v Šmonovi kuhinji so se dogajale vse drugačne veselice kot tu pri Kovačevih na Zaplanah. Njenega brata zaročenka — Rednakova Roserl — jo je

bila zapeljala tja, češ saj smo sami dostojni ljudje, hčerke iz boljših družin. Le pojdi z nami, da pozabiš na svojo žalost. A ko je poskušala piti in se s fanti poljubovati, kakor so to delale druge, se ji je zagnusilo. Kaj bi ji ta borna, umazana beračija, če je že izgubljeno bogastvo, ki ga je smela imeti dve leti! Iz njenega življenja ga ni mogoče izbrisati, kakor je izbrisano njegovo ime iz vojaških matrik!

Ah, kako neumna je bila, da se je včasih kesala svoje udaje, svoje vroče, pregrešne sle, katero ji je bil prebudil on. Naj bi jo bil strl, zmečkal, zadušil, da bi umrla pred njim. Da ne bi bilo treba še živeti, gledati te ljudi, poslušati to čvekanje in se loviti z neveselimi dejstvi, na katerih ne more prav nič izpremeniti, pa naj je še tako močna.

Večer je postajal hladen. Bog ve, koliko jih sedaj, baš to uro, baš to minuto umira tam zunaj nekje za gorami?

Prekleti ljudje, ki si drznejo siliti svojega sočloveka v „junaško“ smrt!

Pa kdo bi se utegnil brigati za kletev kake Bendejove Rezike?

* * *

Nekega sobotnega popoldneva v maju 1917 sta šla Egon Vobach in Anica Naškova na izprehod proti svetemu Lenartu. Namenjena sta bila na grad k svetemu Juriju. Mimo starodavnega šentlenarškega župnišča sta prišla po obokanem stopnišču do cerkve sv. Lenarta in tod mimo do pokopališnega zidu, odkoder je vodila steza na stari Grad.

Počasi in molče sta šla po položni poti navzgor. V kratkih presledkih so bile postavljene kapelice z reliefi križevega pota, živo poslikani in dokaj verjetni. Od pete postaje do grajskega zidu se je vzpenjal strm klanec. Zvonik je stal sam zase poleg cerkve, ki je bolj slična trdnjavi z močnim obzidjem nego molilnici. Seveda je bila zaklenjena in tudi v mežnarjevi bajti nikogar. Mežnar sam pri vojaki, žena in otrok daleč kje zunaj na njivi.

Sedla sta torej na trato med zvonik in cerkvijo.

Upehana od hoje sta oba molčala in se sončila. Egon bi kar najraje zaspal. Nekje nad njima je breščal čmrlj. Sicer pa vse mirno, sončno in tiho.

Precej oddaljena od njega je ležala oprta na komolec gospa Anica. S svojo ozko, strogo roko si je podpirala glavo in mislila.

Skoro tako kot danes je bilo na veliki petek. Z Egonom sta šla k cerkvici sv. Roka. Tam sta sedla in Egon ji je pripovedoval legendo o hribčku svetega Roka, ki ga je baje sam satan odtrgal od Pohorja in zagnal v sredo Vilunjskega jezera. To Vilunjsko jezero, ki so ga pozneje radi Elizabete Legenske izsušili, pa je nastalo iz solza ene same matere, ki je jokala radi pogubljenega sina in mu s tem jezerom svojih solza odkupila dušo. Egon je znal lepo pripovedovati in o vsakem griču, skoro o vsaki cerkvi Vilunjske doline je vedel kaj povedati. Na oni veliki petek ji je bral tudi nekaj Eichen-dorffovih pesmi. In ko je prišla domov, je še vedno nosila v sebi te mehke, zapeljive verze. In tam na klopci za vrati je sedel — Tedi! Hipno se ga je prestrašila, potem šele je prišlo veliko, gorko veselje. In nekoč mu je sredi te radosti povedala, da hodi z Egonom mnogokrat na izprehod. On se je smejal — kako vedre so bile njegove oči v teh dneh — in smeje se dejal: „Le pazi, da se ne zaljubi vate! Pesnik je!“ Kako se je smejal! In kako sta jokala oba, ko je spet odhajal!

O Teodor! Kako bridka odkupnina za one kratke dni ob tebi je ta samota! Zaprošila je:

„Daj, Egon, povej mi eno svojih pesmi!“

„Raje ne!“, se je umaknil smeje.

„Ali ne boš izdal svojih pesmi?“ je vprašala smehljaje se.

„Bom! Takoj ko se vrnem v Gradec, si poiščem založnika!“

„Dobim potem knjigo?“

„Seveda! Na vsak način! S posvetilom!“

„O...“ se je nasmehnila. Potem pa je nekako trudno rekla. „Pojdiva!“

Šla sta molče drug poleg drugega.

Saj je vedela, da je res zaljubljen vanjo in to spoznanje ji ne prizadeva nevolje. Cemu torej govoriti? Cemu pokazati, da ve, kaj mu je ona? Lepše je, izogniti se besedam! Saj bi mu morala priznati, da mu ne vrača čustev, da ji je le mil prijatelj, ki ji je pomagal preko teh pustih dni. In rada bi slišala njegove verze, morda jih pozneje, ne bo več čitala tako, kot bi učinkovali sedaj izgovorjeni. Zakaj jih noče povedati? Pustez! Morda pa ga je res sram? O, Teodor, je ves drugačen, trši, možatejši!

Njega pa je jezila njegova klaverna, neumna zadrega. Kolikokrat si je bil mislil, da ji bo govoril te pesmice, ki so vendar njej namenjene. Sedaj pa se mu zde nerodne, neokusne in nevradne. In morda bi se ga potem izogibala in konec bi bilo njunih lepih sestankov. In še nekaj! Poznal je ta svoja čustva že od prej. Saj je bil že tolikrat zaljubljen! Ko bo spregovoril, ali mu ne bo ostalo od vsega, kar ga sedaj tako vznemirja, kar mu sedaj napolnjuje misli in dneve, le prazno dno? Ali ne bo ostala, čim ji vse pove, kot usedlina ta mučna, neusmiljena praznота, v kateri ni potem niti trohice ljubezni več, niti bolečin in nobenega hrepenenja?

Prišla sta do mesta in se poslovala.

Ko je Anica stopila v vežo, je takoj zagledala kuharico Katro, ki je oprijemajoč se stopniščne ograje krčevito ihtela.

„Kaj? Kaj pa je?“

Iz kuharice ni bilo mogoče dobiti besede. Končno je zajavkala: „O, dobri gospod! O tako dober gospod je bil!“

Moj Bog! Kdo? Brat? Teodor? Padel? Umrl? Za božjo voljo! Kaj? Kako?

Onesvestila se je in padla na stopnice.

Ko se je prebudila, je ležala že v svoji sobi in mama se je sklanjala nadnjo. Joj, kaj je? Teodor?

Ne, ne, ne. V vojaški bolnici blizu Tienta je umrl gospod dekan dr. Gomzej, podgoriški mestni župnik.

O, moj Bog! In ona je mislila ves čas na Tedija. Kakor s kladivom jo je bilo zadelo po glavi! Ona je kriva, ker se tu tako brezskrbno zabava z Vobachom, medtem ko je on tam sredi morišča.

Torej dekan! Le da ni Tedi!

Drugo jutro ji je še le mama povedala, kaj sumi glede njene nagle omedlevice in nekaj tednov pozneje je že sama premišljevala, ali naj vznemirja svojega moža s poročilom, da že nosi v sebi njegovo dete.

17.

S. O. S.!!! — S. H. S.???

To je pa že slab začetek!

Novega lega 1918 — pa pogreb. Kaj takega že najstarejši ljudje ne morejo pomniti. Slab začetek!

Za pogrebom stare Klare Puck je stopal tudi gospod Hugo Lournier in premišljeval to in ono. No, te stare Klare ni bilo nikdar dosti prida, a vseeno te njena smrt spomni, da gre spet kos stare Podgorice za vedno odtod! Saj ni bilo opaziti, da sploh še živi, babše je morala biti že blizu deyetdesetih!

V sprevodu je tudi njegov brat Roman Lournier, ki se je začetkom vojne po Maksovi smrti poročil z bogato vdovo iz Celja. Bakaža!

Pa človek se na stara leta vsega odvadi — tudi preklinjanja! Kolikokrat je bil kot mladenič in odrasel mož proklel uro, ki mu je dala življenje, zdaj bi pa le rad dočakal, kako se bo končala ta vojna. Zdaj, ko se je bil po tolikih bridkih, borbenih urah pomiril sam in se spravił s krivico, ki jo je moral nositi do smrti, je lahko mirno opazoval, kako se borijo drugi, kako se lačni, žorni in do smrti izčrpani še zaganjajo v ta boj za preljubo oblast! Zmagati hočejo!

Pa je že vsem, tudi zaspanim in vedno za vse navdušenim Podgoričanom te vojne dovolj. Zadnjič je zaplahutalo polomljeno navdušenje, ko je po smrti starega Franca Jožefa zavladal mladi Karl Habsburžan. Zdaj pa je vse nekako ubito, sivo in gnilo. Še ljudsko-šolski otroci so se naveličali zmag in navdušenja ob cesarski pesmi. Še vojno se ne gredo več! Davi je pripovedoval brat Roman, da je prišel v trgovino otrok, ki je zahteval pol metra slovenskega traku! No, no. — zdaj začenjajo že otroci! Le ljuba podgoriška gospoda še ne more in noče verjeti!

Zvonovi so umolkni. Dospeli so na pokopališče.

Seveda! Za staro Puckovko ni nihče izjokal nobene solze. Čemu tudi? Saj ni imela nikogar, ki bi imel čemu žalovati za njo.

Engelmanov Jaka, Puckovka — in on, ki bo tretji, za katerim pač ne bo imel nihče povoda pretakati solze.

Tam zunaj pa — o, tam jih umira vsak dan toliko, za katerimi ljudje kriče in plākajo, starši, žene, ljubice in otroci blaznijo od bolečin izgube.

Pa naj bo! Pa smo bot! Le umirajte vi, ki ste imeli toliko od življenja, jaz pa živim, ker nimam od življenja nič več, kot da smem dihati in jesti! Le jokajte za onimi, saj za menoj vam ne bo treba! Jaz, Hugo Lournier, vas nimam vzroka pomilovati! Nočem vas pomilovati! Krepni, rod človeški! — Le malo je zardel ob tej misli. Potem pa se je vzravnal in šel doli po trgu proti domu.

* * *

Bilo je Jožefovo popoldne, ko sta se sešla zunaj pri svetem Lenartu gospod ravnatelj Ivañ Šribar in gospod nadučitelj Franc Bende.

„Dober dan, gospod nadučitelj!“

„Bog daj, Anzej!“ Govorila sta seveda slovensko, o sodobnem položaju kajpada. Kako bo? Kaj bo iz tega?

„Zaenkrat — Maul halten und weiter dienen!“ je menil Bende.

Šribar je togo prikičal. Seveda!

„Pa mislite, da bo le kaj iz tega? Z Jugoslavijo namreč!“ je vprašal in se previdno ozrl na vse strani. Dandanes so povsod vohuni!

„Sedaj smo še v defenzivi! Ali še niste opazili, da naši kmetje in drugi okoličani ne kleče več tako ponižno pred vsemočnostjo in vsevažnostjo slavne Podgorice?“

„Baje ne bo več dolgo...“ je prikičal Šribar plaho. Slaba vest, slaba vest! Ali bi povedal svojemu staremu učitelju? Sram ga je.

„Veste, gospod nadučitelj...“

„No?“

„Bojim se!“ trdno in odločno je spregovoril, naprej pa ni mogel.

„Zakaj? Čemu bi se vi morali bati? Vi ste vendar naš.“

„Že, gospod nadučitelj! Pa če bi delali z menoj obračune, bi mi lahko marsikaj napisali v brčme, kar sem pozabil in opustil storiti za narodno stvar. Drugi so bili zaprti in nekateri celo obešeni za svoje slovenstvo...“

„Anzej! Ti si še k meni hodil v šolo, ko sem bil mlad začetnik. Ali sem bil jaz zaprt ali pa kateri mojih sinov?“

„Pa o vas so vendarle zmerom vedeli, da ste Slovenec!“

„No in o tebi morda ne? Potuhnil si se, da si prišel do kruha, Nemko imaš za ženo kakor jaz, otroci pa menda ne bodo vlekli na nemško stran? Izdajalec pa vendarle nisi bil nikdar? A?“

„Ne!“ To je smel priseči!

„Družinski oče in reditelj svoje družine si! Zato nisi smel ravnati tako, kakor bi morda hotel! Tako je — ne?“

Šribarju je bilo kar nerodno. Stari učitelj mu hoče pomagati, to se vidi!

„Ali se spominjaš, Anzej, pred dvema letoma, ko so se Srbi morali umikati preko Albanije! Ali še veš, kakšni siromaki smo bili tedaj! Saj so nas hoteli kar žive požreti!“ je zarobantil stari Bende.

„Pa tedaj ste se tudi vi potuhnili“, je mislil Anzej, rekel pa je le: „Da. Spominjam se! In tudi, ko se je pričela vojna. Kako so jih zapirali in tepli v Mariboru!“

„Vidiš! In kdo je kričal najbolj? Take mrhe, ki same ne vedo, kam spadajo! Koliko je bilo tedaj plačanih in neplačanih vohunov! Kako so ječali naši dečki v ječah in koliko so jih postrelili in obesili!“

„Vrag se ga vеди, da so se še tako dobro držali!“

„Da smo se držali, si mislil reči!“

Seveda je Šribar strašno zardel. On je bil pač bojazljivec!

„Gospod nadučitelj, jaz se pač bojim bodočnosti!“

„Hej, Anzej! Tak možak, pa se boji! Počakaj, boš videl, da bodo mnogi tistih, ki so leta 1914 brcali in pljuvali po naših, če bo prišlo do tega, najglasneje razsajali v našem taboru. In ti bodo tepli potlej po onih!“

„Za vraga — to bo pa revolucija!“

„Saj tudi bo. In ti, preljubi Anzej, si le nikar ne domišljuj, da bodo v tem metezu gledali vsakemu tako natanko na prste. Glavni kričači bodo kričali že zato tako glasno, da prevpijejo svoje prejšne klice. Le nič bat, Anzej! Tebi se ne more nič hudega zgoditi!“

„Kaj pa njihovi?“ je vprašal Šribar, da bi končal prejšnjo zadevo.

„Pravijo, da pripravljajo. O Cirilu ne vem mnogo. Bajе sploh ni več soldat! Kar na lepem je pustil vse skupaj, pa ga niti ne zapro. Franc pa je še nekje na Gornjem Štajerskem. Rezika pa tuhta in upa in govori. Vse preveč mi govori za c. kr. učiteljico!“

„Mislite, da je nevarno?“

„Ko bi to vedel?! Oni dan sem priletel v razred, pa so mi otroci zapeli »Hej Slovani...« Veš, da sem se tako prestrašil, da bi me skoro kap zadela! Kaj če me zapro? Saj je še vedno stari režim! Kaj bi tisto govorenje? To so le nade, le izgledi, a kaj gotovega, da bi dejal za primejduš, pa še vedno ni ničesar!“

Anzej ni odgovoril. In še pred mestom sta se ločila. Stari Šribar je ob slovesu še položil prst na usta: „Kaj ne, Anza, o tem pa, kar sva govorila, niti besede! Pst! Saj veš, še nismo mi gospodarji!“

Gospod Šribar je gledal za odhajajočim. Potem pa se je okrenil in odšel še enkrat proti sv. Lenartu nazaj. Lepi izgledi! Če zmaga Avstrija in Nemci, ga brcejo. Slovenec je, zlasti Hugo, Ivo, Pepca in Malika so se že parkrat nekaj sporekli z mestno gospodo. Seveda, kaj kmalu bi ga vrgli iz hranilnice gosopodje inženir Erkmán in taki, ki še vedno vihajo svoje nosove, zaničljiveje kot kdaj poprej, nad to „takozvano slovensko opozicijo“. Ti še vedno govore o pripravljenih vislicah in telegrafskih drogih! Ej, tem bi privoščil povračilo! Porazen padeč v brezpomembnost in ponižanje! Ali bi ti ljudje sploh mogli verjeti, da so odgrali?

A ti vrag ti, kaj vse bi mu pa očitati lastni rojaki, če bi prišlo do tega? Ženo, nezavednost, ime „Johan“ in najbolj pa Petra, tega smrkolina, ki še vedno nekaj čveka o „Die Wacht am Rhein“! Tega se je navadil v tej prekleti šoli v Mariboru, saj doma je bil vendar drugače vzgojen!

Vzgojen? Ali je bil sploh kateri njegovih otrok vzgojen?

Pepca se je vrgla v pobožnost. Nune so jo navadile tega.

Malika dela, kar sama hoče.

Hugo je panslavist. Ali ga je on, oče, tega naučil?

Ivo je bogvekakšen slavist. Tudi iz tujine prinesel!

Peter je „obergermane“!

Le trije najmlajši so še običajno smrkavo fročovje! Hvala Bogu!

In žena? Malika?

In kaj bo iz njega, če se svet sedaj na glavo postavi?

Tam gori nad Borjem se je bliščala v večernem svitu Logarjevina. Ali ne bi bilo boljše, da bi ostal tam gori? Tam bi vsaj vedno vedel, kaj in kako mu je ravnati!

* * *

Na Merkovi hiši kriči rdeč lepak, da priredi potujoča „Theatergruppe“ gospoda „Schauspiel-Direktorja“ Karla Josefa Müllerja nocoj ob 8. uri zvečer veliko „Gala“ predstavo: „Das Findelkind! Drama in 4 Akten.“ Vstopnina Sperrstutz 1 krona itd. Personen unter 17 Jahren Eintritt verboten! Oho! To bo vleklo!

„Nach dem Theater in die Kneipe!“ je zaklical mladi Otto Štrenar, pokojnega Heinza Molla nečak, za Šribarjevim Ivanom, ki si je bil že kupil vstopnico in se rinil v dvorano. Njegove suknje se je držal prijatelj France Skobir. Oba sta bila opravila pred dnevi v Mariboru zasilno maturo, takozvano „Schnellsieder-Reife“ in spet po nekaj dnevih bosta vojaka c. kr. armade. Zato pa je treba na moč izkoristiti zadnje dni prostosti.

Včeraj smo bili še šolarji, danes smo abiturienti, jutri bomo vojaki, pojutrišnjem bomo imeli že uši — potem pa? Ali bomo kdaj junaki? Ali pa nam je usojeno, še to leto trohneti kje zunaj — za domovino!?

Danes še ne trohnimo! Torej v teater in potem „in die Kneipe“! Kneipe, to je lepše kot gostilna ali lumpanje — to je nekako visokošolsko, kakor se tudi spodobi.

Teater! „Das Findelkind! Drama in vier Akten“. Jej, jej! Gospod teaterdirektor so menda to dramo kar sami sestavili po besedilu bogvečegave povesti slične vsebine. Gospa direktorica sama je kreirala ginljivo vlogo najdenke, gospod direktor pa je bil oni plemeniti mladenič, ki ga dobi najdenka končno za moža in drama se po tolikih nezgodah konča v sreči in izobilju. Razen direktorjevih igrajo tudi Podgoričani. Gospod davkar na primer je oni jezavi in krivični mladeničev oče, gospodične s pošte in c. kr. glavarstva so bolj vnete kot spretno igralko in nekaj podgoriških fantov, ki jim za njih štoravost ni treba plačevati še gaže, je tudi zraven — pa imamo teater! Kljub delavniku je vsa dvorana polna.

Konec prvega dejanja! Luč! Pavza.

Smeje se je Ivan Šribar razgledoval po dvorani. Tam v prvem redu, skoro tik okna, sedi gospa Naškova. Lepa je — prmejdun! Egon Vobacha, njenega stalnega kavalirja, pa ni videti nikjer. Aha! Slednjič so vzeli tudi tega k vojakom. Njena mama, stara Erkmanica, je sedela poleg nje. Lepa je ta Naškova Anica, presneto je lepa. To jo mora Naškov Tedi rad imeti! In Egon Vobach? Ta je bil prav gotovo preko mere vanjo zaljubljen! Prej ni bila tako lepa! Saj res, saj se še spominja, kako jo je kot otrok srečeval na pešpoti proti kolodvoru. A takrat je hodila z Bendetovim Cirilom!

Pričelo se je drugo dejanje in luči so ugasnile.

Poizkusim! Zapičil je svoj pogled v njen profil, gledal dolgo in nepremično. Oči so se mu v poltemi že pričele solziti, pa je še vztrajal in čakal, kedaj se ona obrne.

In ko se je zasvetila luč, je strmel še vedno tja v njeno napol obrnjeno lice.

Poizkus se je obnesel. Ozrla se je. Čutil je, kako je zardel. Pozdravil je nemo in hote resno. Pa ga je zelo začudeno pogledala, potem so šle njene oči kar preko njega po drugih in glava se je spet okrenila naprej.

Po končani predstavi je čakal pri izhodu. Kakor da je slučajno tu.

Prišla je z materjo. Odela se je bila v dolg, črn plašč; nekoliko preohlapan se mu je zdel za njeno vitko postavo. A kaj to! Oči, te prelepe temne oči v resnem, finem licu. Prava, pravcata ženska je! Edinstvena! Tista ženska, na katero misli vsak, ko si zazeli ljubezni.

„No, pojdiva!“ je dejal Skobirjev France. „Kaj pa zijaš!“

In šla sta proti Sandwirtu. Tam je bila že zbrana družba v kuhinji, kjer je bilo najbolj varno pred očeti in vsako neljubo cenzuro.

Stara Sandwirtovka je imela dobro vino. In teh sedem ali osem fantov, Šribarjev, Štancerjev, Niessov, davkarjev, Piršev in ona dva iz „ravberske“ ulice. — Skobirjev in Robinov — kriče in razsajajo, kot da jih je cel regiment hrustov. Pa so le mlečni, mršavi smrkeljni. Noben starejši kot devetnajst let.

„Ex!“ je zakričal Štrenarjev. Spet so zlivali vase.

„Še par dni, pa bomo soldati! Puško na rame, zakrivljeno pero ob kapi, pa v strelski jarek! Potem pa na sovražnika! Italijan — marš! Hip-hip-hura!!!“

„Kdo ti bo pa hlače čistil, Ottonček?“ se je zarezel Stribar.

Smeh. Krohot. Rdečelasi Otto zardi. Skobirjev in Niessov mirita. Nasprotnika sedeta in nekaj časa bo mir. Da bi bilo veselejše, zavpije Štancerjev:

„Kaj pa dekleta? Soldati morajo imeti dekleta! Ali jih niste povabili? Sedaj vendar ni več take konkurence?“

„Čemu nam bodo babe?“ meni davkarjev zaničljivo in Sandwirtovka kar poslušne. Kaj? Te le žabe govorijo o ženskah tako, kot da bi vsak imel najmanj že deset zape-ljanih deklet na vesti. Kaj? Kaj? Da bi bila le ena tako neumna in potrebna moža, da bi se metala za takimi kratkosrajniki! Neverjetno, kako se taki mladi pobčki lažejo!

In vsak pripoveduje, le Skobirjev je medtem izginil. Sandwirtovka se spravi spet k svojemu pletenju in posluša tam za štedilnikom sede, kako se hvalijo in bahajo fantje, kaj vse so z ženskami že doživeli. Sedaj pripoveduje mladi Štrenar:

„Nočem povedati imena! Poročena gospa! Ko sem hotel iti, mi je padla okrog vratu, me prižemala nase in me rofita, da je naj ne zapustim. Jaz pa sem rekel samo — gospa, sem rekel — najin čas je potekel, tako je življenje! In sem šel!“

O ti krotá, ti! Sandwirtovski je kar sapo vzejo. Že se je oglasil drugi:

„Tako? Veš kaj! Lažeš! L-a-a-a-ž-e-š!“ To je bil Štribarjev.

Zdaj bo pa pretep. Stoli že padajo po tleh, trušč, krič. Nad vsemi pa Štribarjev posmeh: „Lažeš! Ti sploh še nisi nič doživel! Ti neprostovoljni — Alojzij! Alojzij — ha-ha-ha!“

Ho, luči mi pa ne boste ubili! In Sandwirtovka se zažene med fante, klofne enega, odbrčne drugega in potisne Štribarja, ki že krvavi nad enim očesom, skozi vrata. Tako! Vi pa mir! Ali pa domov? Dobro — poprej plačat.

In fantki se umirijo, privlečejo iz žepov svoje možničke, štejejo in odrajtujejo. Prav za prav so res še prav neškodljivi zajčki!

Štribarjev Ivo odhaja preko dvorišča. Tam pri koritu pa stoji nekdo. Skobirjev France.

„Ali ste se spet stepili? Kaj imaš danes z Ottonom? Pusti butlja!“

„Kaj pa ti tu delaš? Alj ti je slabo?“

„Je že dobro. Poprej sem videl na hodniku v omari cel zaboj suhih češpelj. Pa sem se jih pošteno najedel. Zdaj mi je bilo slabo. Pa je že dobro. Danes sem bil že preveč lačen. Doma ni skorje kruha več!“

Ivo je sedel k onemu na korito ob vodnjaku. Kar čudno mu je. Stepel bi se z vsem svetom. Kako bi se tak Ottonček bahal s takimi lažmi. Pa saj ni povedal imena. A vseeno? Smrkovci bi najbrže mislili nanjo. Saj gledajo vsi za njo! Aha — zdaj odhajajo! Skobirjev ga je še tesneje pritegnil k sebi. Potuhnila sta se za vodnjak.

Aha! Zdaj gredo. Piršev in Štancerjev se držita pod pazduho in prepevata. Pijana sta, pa ne moreta lepo peti. Robinov in Niessov peljeta Štrenarja. Štrenar je divji. „V zobe mu bom zasadil pest, v zobe! Boš videl!“

Pa pravi Niess: „Pusti ga, ni vreden, da bi si mazal roke z njim. Saj ni vredno — ni vredno, da bi se ukvarjal s takim — izdajalcem.“

„Da, da, izdajalec — danes vindiš, jutri deutsch!“

Skobirjev se ga je oklepal, mu z dlanjo zapiral usta, ga držal preko vratu. „Miruj! Pusti jih! Čenče so! Miruj!“ In Ivo se ni mogel iztrgati iz železnega objema, niti krikniti.

Polagoma so se oddaljevali glasovi — prav tilo je poštalokrog njižu.

„Kaj boš jokal, osel!“ je tolažil Skobirjev. „Ali si ti kriv, da sta se poročila tvoja oče in tvoja mati in da si ti na svetu? Butelj! Kaj se cmeriš? Jaz se ne cmerim, pa mi je oče padel v tej svinjski vojni, doma pa gladujemo in gledamo, kako nam bodo otroci poerkali od pomanjkanja. Nehaj, ti pravim! Dosti je težjih in važnejših stvari na svetu!“

Dalje prihodnjie.

Mejniki

Ljuba Prenner

Pa ga je peljal Skobir domov in mu pripovedoval, kakšna bi morala biti revolucija, ki bi naj prekvasila ta svet in izenačila pot med revežem in bogatinom. Pa bi bilo te neumne vojne, konec in z njo vseh teh nepotrebnih, lažnjivih in zločinskih stvari, kot so razne cerkve, nacionalizem in velekapital, ki ne morejo dovesti do ničesar drugega, kot do takih zločinskih bedarij. — Ivo ni odgovoril. On je bil ves zmešan.

On, Ivan Šribar. Izdajalec mu je rekel Niessov. Ta Niess, ki ga je imel vedno tako rad. Seveda — Niess je bil trden Nemec, nikdar mu ni bilo treba premišljevat, kam mu je kreniti.

Oče in mati? Ali je bil ta njegov dolgočasni, suhoparni oče, gospod ravnatelj Ivan Šribar, sploh kdaj zaljubljen? In ali je radi te ljubezni pozabil, kako težko bi utegnilo biti otrokom zatajiti vero svoje matere ali pa vero svojega očeta?

O — saj res, Anica Erkmánova! Ona je vzela Slovenca. Kako pa njej?

In kako bo z Naškom? Ali mu v Jugoslaviji ne bo hudo zaradi žene?

Nikdar je ne bi zapustil, take žene kot je Anica Naškova.

Še to! Še to je moralo treščiti vanj! Ta ljubezen!

Ali ne bi bilo najbolje, če bi ga ne bilo več nazaj?

Ne, ne, ne. Saj je šele pričel živeti!

*

Nekaj dni pozneje ga je spremljal oče na kolodvor. Gospod ravnatelj je skušal svojo razburjenost zakriti z besedami. Pripovedoval je odhajajočemu sinu, kako hudo je ljudem, da nimajo skoro ničesar več, živeža ni, polja kakor nalašč slabo rode, ruski ujetniki izginjajo dan za dnev neznanokam, o, v Rusiji je revolucija — Bog nas varuj — tam so boljševiki! Boljševiki — to je toliko kot Huni ali svojčas Turki! Bog nas varuj!

Kratko pred kolodvorom je zagledal Ivo Anico Naškovo, hodečo pred njima. Očetove besede so plahutale mimo njega, izgubljene sence. Kolena so se mu tresla, ves mehak je postal, ves neroden in zmeden. In vedno bolj sta se bližala kolodvoru in oče je govoril vedno več. Ni se upal ozreti.

Vlavec je zavozil na postajo. Polno mladih fantov je bilo tu. Odhajali so. Ženske so jokale, jokali so fantje, taki mladi fantje!

Oče ga je poljubil na obe lici. Potem ga je sramežljivo pokrižal na čelo. Oče! Ljubi oče, ki skriva za svojim zgaranim, suhoparnim obrazom skrb svojega življenja za svoje razrvane otroke. Saj so bili še pred kratkim tako majhni in nevedni, zdaj pa si že iščejo življenje preko njega.

Stal je že v polnem vagonu pri oknu. Vlavec je polagoma zdrčal.

«Tonček, na marelo ahtaj! Pazko mej na gnarje, Tonček! Tonček!» se je drla kmečka ženska in stegovala roke za vlakom. Suhe, izjokane so bile njene oči, obraz prazen, kot da odhaja vsa duša z njim, s Tončekom.

«Oče!» se je zadr tudi on. Oče se je bil že okrenil stran.

In tam ob plotu je stala Anica Erkmánova.

«Aaaaaa...» se je drl kar tako in mahal, mahal. Potem pa se je divje zasmel. Saj Tonček je vojak, ne bo smel imeti marele!

*

«Ti mama, tale Erkmánova, ki ima Teodorja Naška, je rodila sina!» je zaklical Šribar nekega majniškega jutra ženi v kuhinjo.

«Bolje je, da ga ne bi rodila! Da ji ga potem zakoljejo tam zunaj!» je odvrnila žena in se sklonila nad lonce.

«Mama, tako se ne sme govoriti, vse kar Bog stori, prav stori!» jo je posvarila najstarejša hčerka. «Naši so še vsi zdravi!»

Gospa ni odgovorila. Kaj bi njej pobožna hči? Njen fant, njen Ivo, že teden dni ni pisal. Njen sin! Ali so ga že odgnali tja ven?

*

Čez teden dni se je vozil po isti poti, po kateri je bil prišel, na fronto nazaj. — Teodor Našek. Bilo mu je popolnoma vseeno, kaj se bo z njim še zgodilo.

Ko je bil prišel domov, je bila še zdrava in vesela — o tako vesela! V postelji je ležala s sinčkom v naročju in govorila detetu, ki je vse zariplo in cmevkasto nekaj cvihlo predse. Pa ona je govorila in stari učitelj Našek, njegov oče, je tudi nekaj blebetal in si brisal solze. Stari ljudje so zelo otročji! Le nič misliti — vsi smo otročji. Kaj bi klet, jokal, divjal in molil — saj je vseeno. Tri dni pozneje je ležala na mrtvaškem odru. Kaj so mu vse govorili! Zastrupila da jo je babica — ah kaj, kaj njega to vse skupaj briga!

Naj le imajo otroka, naj ga ima, kdor hoče!

Tisto noč je prišel nekdo k njemu, se sklonil nadenj, bil je Artur Erkman, ki ga je prišel buditi. Saj je vedel, da njegova molitev in njegovo rjovenje ni hasnilo nič, prav nič.

Ali je vedela, da umira? Le tega se je zavedal, ko je klečal tam in ji strmel v lice, ki ga ni mogel prav razločiti. Ali se sedaj lahko spomni na tiste minute? Nič, nič — prav nič ne ve, prav nič se ne more spomniti!

Svoboden je, tako prost vseh vezi, da ni pekla na tem svetu, v katerega ne bi brez pomisleka skočil.

Zdaj je res vseeno, popolnoma vseeno.

Fej, tista grda, črna, mokra zemlja, ki je padala na njeno belo krsto.

Tak, tak, tak, so tekla kolesa, tak, tak, tak...

*

Gospod Avgust Vobach, veleposestnik in hotelir, se je bil zaklenil v svojo sobo. Tam je tulil kot zver in metal stvari naokrog. Ovratnik si je bil strgal in kravato razčesnil na kose.

Tam na mizi je ležalo dvoje:

Brzozavka, da se je ustrelil v pomožni pisarni polkovne komande rezervnega pešpolka št. 28 v Leobnu kadet-aspirant Egon Vobach.

Pismo:

«Dragi starši! Ko boste izvedeli, kako je z menoj, ne žalujte! Nikdar ne bi bil zrasel v človeka, kakoršnega si vi želite. Prevarilo me je vse, v kar sem upal in veroval. Zame nima smisla, da bi se še lovil z uredbami in usodami tega sveta, s katerimi se ne morem niti sprijazniti, niti se jim dovolj jako upreti, ker sem slabič.

Prosim Te, dragi oče, da poravnaš moje dolgove, ki sem Ti jih napisal na priloženem listu. Pozdravite moje brate, zlasti malega Karljia, in ne ugrabajte, čemu je moralo tako biti. Vaš Egon.»

To je vse. In teh par borih krajcarjev, ki jih je dolgoval nekaterim ljudem! Vse je napisal lepo po vrsti: Gospodu Josefu Schmidtu, Graz, Lerchengasse 14 — 15 kron, gospodu...

Dvesto let so Vobachi pošteno umirali, ta pa je šel kakor tat. Filozof! Že radi te same preklete besede bi si oče izpulil vse lasé iz glave. Ali mu je bilo treba tega? Ali ni imel vsega, kar je hotel? Zakaj ravno on, o katerem so vsi trdili, kako je nadarjen in pameten, ni hotel postati pošten doktor, zdravnik, da bi ga oče z veseljem podpiral, mu pripravil vse, kar bi rabil — kako je bil srčkan deček, ko je bil majhen! Kakšno veselje je bilo, ko se je rodil!

Ali ni bila ta njegova smrt le ena njegovih muh, nora zaletelost, kakoršnih je bil poln vse svoje življenje! Ali je sploh verjel, da se bo zadel do smrti? Ali se ni mislil le malo poigravčati s pištolo — takole iz radovednosti — kaj bo? Le to pismo, to pismo.

Stari se je sklonil in pobral pismo. Še en listič je tu notri.

Verzi! Prekleti verzi! Ni jih mogel brati. Ali mu jih sin pošilja? Sin mu pošilja verze? Ne, ne — pač — ne, to ni sinovo pismo, to je poslal njegov stotnik. To so naši.

On jih ni mogel brati. On ne.

Verzi so krivi, da se je ustrelil. Vsega so krivi ti prokleti verzi.

Ta norost, ta prismodarija ga je zmedla in spravila tako daleč, da si je dal smrt — da je zavrgel svojega očeta in mater in vse.

Zavrgel.

O sin!

Prepozno, prepozno — jutri ga že pripeljejo, mrtvega.

Stari je omahnil na mizo in zajokal.

*

Tudi Hugo Pahernik je prišel domov, ko so pokopavali Egonu. Prišel je iz Graške bolnišnice.

Lep dan je bil. Mnogo ljudi je bilo, nekaj njegovih prejšnjih tovarišev in vsa Podgorica.

Ob odprtem grobu mu je govoril tovariš. Besede so tekle — lepe, svečane besede — same besede.

Od strani je Hugo lahko videl starega Vobacha. Tresel se je po vsem licu — čudno! Vse lice se mu je treslo, kot da se mu je nekje utrgal živec. Tudi stari Vobach ima živec.

Hugo ni mogel biti ganjen. Preveč je videl, preveč doživel.

Obrnil se je in počasi odhajal s pokopališča. Pod košatimi brki se mu je skrtil majhen, usmiljen smehljaj.

Lep dan je. In Vilunjska dolina je tak lep košček sveta! Zdaj pa pada po tej lepi dolini in po malem, smečnem gnezdecu, kakor da bi usoda z batom tolkla po njih.

Glad, obup, smrt in spet smrt in vedno znova glad, obup, smrt — a smrt predvsem.

Na pomoč! vpijejo že skoro vsi. Na pomoč! Že vsi hripavi so od vpitja; zdaj že dolgo ne prosijo več, ne moledujejo več — in ko bodo onemogli od vpitja, bodo znali morda tudi terjati?

18.

Razvaline

Na vseh vernih duš dan 1918. leta predpoldne je prišel v pisarno Mestne hranilnice star berač. Dedec je hotel govoriti z gospodom ravnateljem. Ko je Malči, ki je tudi pomagala v očetovi pisarni, slišala besede «Gospod Šribar», si je še ona ogledala starčka in strogo vprašala:

«Kaj pa hočete očetu?»

Neznanec jo je premeril z dolgim pogledom in vprašal: «Vi ste hčerka?»

Malika je površno pokimala, vstala in stopila k vratom, ki so vodila v očetovo pisarniško sobico.

«Oče — nekdo je tu, ki hoče s teboj govoriti!»

Gospod ravnatelj ni bil vajuen takih prijav. V njegovo «najsvetejše» so prihajale le važne osebe — in ne vsak kdorsibodi. Stopil je k vratom.

Precej visoki, a le nekoliko pripognjeni človek je vrtel svojo kapo med prsti in meril gospoda ravnatelja tako kot prej njegovo hčer.

«Kaj bi radi?» je vprašal Šribar osorno.

«S teboj imam nekaj govoriti!» je odvrnil oni mračno.

S teboj? Ta potepuh pravi s teboj? Slabo znamenje. Ali je spet kateri izmed otrok kaj zagrešil, da ga prihaja tožit?

Stopila sta v sobo in Šribar je trdo zaprl vrata. Stari se ni ganil od vrat stran:

«Kaj bi radi?»

«Prišel sem te pogledat. Nekaj let je že tega, kar so na Borju in na Legnu trdili, da sem tvoj oče...»

Šribar je zazijal. Za hip mu je zastalo srce, potem pa se je pognalo tako burno, da ga je čutil biti tik pod vratom in v kolenih ga je lahko treslo. Ta da je njegov oče? Rajna Mima je včasi, tega je že dolgo, dolgo, imenovala njegovega očeta nepridiprava in potepuha! Kaj pa naj stori zdaj z njim, s tem človekom, s tem očetom, ki se je šele po petdesetih letih spomnil na sina?

Stari ob vratih je boječ klecnil in plaho ogledoval širokega moža, ki je v dostojni obleki boljšega meščana stal ves zmuden pred njim. Potem se je zagrizeno zaletel v nov napad.

«No, gospod sin! Ali ti ni po volji, da sem se prikazal! Bogat res nisem, kaj prida me tudi ni. Tebi pa se ne gōdi slabo. Logarjeva mati so se me tudi ustrašili — še bolj kot ti — mislil sem, da jih bo «hožje» — kar pobeldele so in sape jim je zmanjkalo. Pa me niso hoteli pustiti k tebi! Potem so me pa zmerjali. Pa kako so me zmerjali! Od kod le ima še taka stara ženska toliko moči! Pa so rekli, da naj ostanem kar na Legnu.»

Starec je umolknil. Govoril je bil naglo in slina mu je silila iz brezzobih ust. Sedaj si je zasopel oddahnil in si z umazanim robcem brisal lice. Kot da je prestal veliko izkušnjo. Obleka njegova je posvaljkana, umazana in zakrpana, kōcine v obrazu že močno osivele in redke, oči zelo svetle in Šribarju zelo znane.

Ta človek je bil končno vendarle njegov oče. Nikdar ga ni videl, pozabil je, da ima tudi on očeta, nikdar ga ni pogrešal! Sedaj pa je treba nekaj ukreniti! Končno — če pa je njegov oče! Kaj pa; če bi on moral kdaj tak hoditi naokrog? Pri teh časih — ali ni od ugleda do sramote še manj kot en korak razdalje?

In ko so se njune oči spet srečale v skrivnem, vprašujočem pogledu, se druge drugim niso umaknile več. V obeh je zaigral rahel smehljaj.

Segla sta si v roke.

*

Hladen, a sončen dan je zajel Vilunjsko dolino. Z vseh strani so se zgrinjale množice proti Podgorici. Ponosne gospodinje, skromne kmečke mamice, možje z razrvanimi, bolnimi obrazi so se vozili v mesto na ta dan, ki ni bil niti cerkven praznik, niti farno žegnanje in niti dan kakšnega imenitnega pogreba. Vozili so se h krstu Novembra leta 1918.

Miha Logar je preklinjal, vozeč se z ženo in materjo proti Podgorici. Sicer mu je žena nekaj pisala o Jugoslaviji, a kaj bi moglo njega še zanimati, ko se ga je še opletal smrad po vojni, vojaških grobovih, plinu, dimu, smrdečih lazaretih in gnilem drobovju! Saj se mu ni niti ljubilo, da bi bil šel domov. Najraje bi bil vse, kar bi mu prišlo pod roke, pobil in uničil in potem samega sebe obesil. Saj je bilo preveč smrti in takih svinjskih grozot, da bi mogla ob njej ostati njegova pamet še legensko in Logarsko zdrava. — Domov na Legen je bil prišel pijan kot čep.

Žena Tončka ga je gledala, ko mu je na koleslju sedela naproti. Ali bo šlo tako dalje? Saj se mu sploh nič neče. Ali bo kar naprej spal na svisljih? In kako si ga je ona želela ves ta čas! Pa je prišel in se ni zmenil zanjo. Ali ne mara več biti njen mož?

Sinoči ji je bila dejala babica: «Tona, le glej, da boš ti prišla na pravem kraju, on se bo vrgel po naših dedcih. Njim pa je bilo najbolj po volji lenoba in gostilna!» Ali bo reš tako? Miha!

Eh, babica so pa tudi čudni! Kregajo se, češ, kaj pa je treba ravnati z njim kot z bolnim dojenčkom! Dela naj, pa bo zdrav! Dela! Saj Miha ne zna več delati! Miha je bolan! In kaj bi zdaj na njivi delal, ko je pa štiri leta le ljudi ubijal! — Ozrla se je na svoje krepke roke, ki so ji ležale v krilu. To bo bridko življenje, če bodo morale te roke le delati in nič objemati in nič zibati!

Logarjev voziček je zavil na glavno cesto mimo bolnišnice in cerkve na glavni trg in pred Bradačevo hišo, kjer je bilo že polno ljudi.

Ljudje so se prerivali, klicali in vpili, joj, koliko jih je bilo! Zdaj so pa zapeli! Kaj pojejo?

«Hej Slovenci, naša reč slovanska živo klije,
dokler naše verno srce za naš narod bije...!»

Ob oknu svoje samske sobe je stal gospod Hugo Lournier in gledal na vrvenje, ki je izpolnilo že ves trg. Več je bilo videti, kot bi si bil človek kdaj mogel misliti.

Tam izpred Bradačevih duri se razvija sprevod. Bendetov doktorček jih vodi. Danes nosi na kapi trobojno rozeto in širok slovenski trak preko prsi. Danes jim poje on «Alelujo» — tu v svojem domačem kraju.

Kje se skrivajo danes oni drugi? Za okni in zavesami stoje in gledajo kakor on, Hugo Lournier, le najbrže ne tako mirno. Kaj bodo storili sedaj? Sedaj, ko jih bodo strnoglavili ti kmetje?

Večina ljudi tu doli sploh ne koraka v sprevodu. Od ene vrste hiš preko trga do druge se vali množica. Vika je toliko, da ne moreš razumeti, kaj pojo, pa pojo že vse jutro.

Tam za mladim Bendetom stopata zastavonoši z zastavama, za njimi pa možje, oblečeni v svečano črnino — predstavniki nove oblasti. Zdravnik doktor Sušec, stari Bradač sam in Franjo Bende, stari nadučitelj.

Saj res! Kaj bo pa zdaj z nemško šolo? In s Südmarko? In z vsemi temi mogočnimi gospodi? Tu doli stopa nova oblast!

Aha! Vedno več ljudi je navalilo tam doli pred velika hišna vrata c. kr. okrajnega glavarstva. Sprevod se je ustavil in Bendetov je svojim stražnikom nekaj zapovedal, ker so se strumno postavili v red s puškami ob stegnih. Sedaj je doktor Sušec, Bradačev zet, nekaj govoril. Ljudje so rinili bližje, vzklikali, se objemali in poljubovali. Kako so srečni! In v tem šundru dvigne prvi zastavonoša svoj drog z banderom — kako pisano je to bandero, belo-modro-rdeče, prava revolucionarna trikolora — in dregne z njim v lesenega avstro-ogrskega orla vladavine Habsburg-Lothringen. Lesena rezbarija se parkrat zamaje in končno pod ponovnim sunkom odleti raz stene na kameniti tlak, kjer se raztrešči na drobne kose. Ljudstvo, ki pritiška od zadaj in otroci tam gori kriče na moč — oni tam spredaj molče.

Hm! Seveda, to ni kar tako, to slovo od neljubega gospodarja, ki so mu služili v upor in bridkosti vse življenje!

Kaj jim bo prinesla prihodnost?

Kaj bo prinesla bodočnost onim, ki so danes tako mladi in veseli? Saj je dobro odkupljena ta njihova bodočnost! Pognojena s krvjo svetovnega pokolja, plačana z nebroj dušami, ki so izdihnile za to bodočnost pod vislicami, v ječah in pod svinčnimi sodbami! Že v naprej je plačana njih bodočnost z onimi, ki so odrajtali za izobrazbo svojega revnega ljudstva svoje zdravje in svoje življenje. Lepa dediščina! Ali bodo znali dediči gospodariti?

Aha — zadaj bodo obredli še vse dosedanje c. kr. urade! No, medtem lahko on popije svojo jutranjo kavo, če so mu jo še grelji dosedaj.

Stopil je v sosednjo sobo. Zajtrk je stal nedotaknjen na ovalni mizi, brat pri oknu, svakinja pa za mizo, kakor da sta se sprla do skrajnosti.

«Dobro jutro!» je zamrmral Hugo in hotel sestti. Pa je zagledal, da se je bila na starinski komodi ustavila stara ura. Stopil je tja in jo navijal.

«To ste možje!» je bevsnila svakinja Emma, zelo životna in jezava ženska.

Hugo se je naglo okrenil, brat Roman pa je prejkoslej strmel skozi okno.

«Eden zija skozi okno, drugi pa stare ure navija, medtem nam pa lahko ves ta pofel tu spodaj vdere v hišo in trgovino. Možje!»

«Čemu bi vdiral! Saj jim nič nečemo!»

«Saj jim nič nocočemo!» ga je oponašala. «Da — saj to je! Taki možje ste! Ko bi jim kaj hoteli, bi se oni tudi ne upali danes tako, kot si drznejše delati sedaj! Le počakajte — še so možje na svetu! Inženir Erkman bo prišel in vse nagnal!»

«Phe — kdo mu bo pa pomagal!» Preneumno! Kaj bi neki Erkman!

«Cesarska vojska!»

«Ali ti nisem povedal, da cesarja ni več, vojske pa še manj!» je siknil Roman od okna sem.

«Tega ne verjamem!» je kričala ženska. «Ne verjamem in ne verjamem. To ni res, to ni mogoče, da cesarja ne bi bilo! To so vaše čenče, bojazljivci! K Erkmanu grem vprašat! In vem, da mi bo inženir vse drugače odgovoril. Potem pa — le čakajte — potem bomo pobesili tele veleizdajalce tu doli, vaju pa dam obadva zapreti!»

«Le pazi, da tebe ne zapro!»

«Grem!» Dvignila se je od mize in odkobacala v spalnico. Brata sta slišala, kako je odprala omare. Menda se res odlači!

Hugo Lournier je skomiznil z rameni. Moj Bog, še marsikdo ne bo hotel verjeti, da cesarja ni več in še marsikdo bo upal, da pride vojska in da bo vse spet tako, kot je bilo.

Pa ne bo nič. Kolo se je nagnilo predaleč na levo, stara Podgorica je zakolebala v silnem vzmetu in ko se umiri — bo vse popolnoma drugače, kot je bilo kdaj poprej.

*

Stari Našek je na vse načine poskušal, da bi zdramil svojega sina iz mrkega molka. Hodila sta počasi borjanskem polju.

Teodorjev podolgovati obraz je bil še ožji, podočne kosti so se še izraziteje napele v zagorelo, hrapavo kožo, iz katere so štrlele kocine poganjajoče, zanemarjene brade.

Jej, jej, da je morala umreti Anica! je zdihoval stari. Ali pa ga jezi, da je Bendetov Ciril povsod prvi? Da jim morajo biti povsod ti Bendeti na poti. Moj Bog, Naškom je nesreča na pete privezana.

Teodor ni prosil očeta, naj ga pusti samega, čeprav mu je bilo nadležno, da mu oče išče po obrazu. Sinoči so se pri Erkmanovih sprli — seve — radi Jugoslavije! Vzel jim je otroka in se preselil k očetu. A preden je šel, je pospravil poleg svojih tudi stvari svoje žene, stvari, ki jih je dnevno uporabljala. Brskaje po omari je zajokal. — Potem je brskal naprej. — Ko hi raje pustil, saj se je bil tako dobro izjokal!

V zgornjem predalu med perilom je našel šop pisem, ovitih z obdelanim trakom. Prva misel, ki mu je žgoča zdrknila v živce, je bil sum — to so pisma Bendetovega Cirila. Frau Anny Naschek-Erkman, Untérsberg. — Dva žiga — Zensur i. t. d. v pismu datum Leoben 1917, potem osem drobno v nekem redu popisanih strani — verzi — podpis «Egon der Träumer». Egon Vobach! Verzi! Lepi, lepi verzi! Kakšni so bili njeni odgovori? Spet znova se je bil zaril v vrste in iskal mest, kjer bi se oni zahvaljeval ali vsaj omenil njene odgovore. Ne, nič. A kaj je to? «Med razvalinami spomladi?»

«Med razvalinami spomladi...» Vraga! To vendar ni mogoče. Ne, ne, ne. Ali vseeno — čemu mu ni povedala? Kaj je bilo med njima? Kaj? Zdaj sta mrtva! Odgovori si sam! Odgovori!

Še vedno je šumelo doli v mestu. Teodor je nagnil glavo naprej, kot da je zastrmel tja doli in stari si je domišljeval, da je uganil.

«Vem, da te jezi, Tedi! Veš, zaenkrat pač še ne bo tako, kot smo si mislili in sanjali. Zdaj silijo kričachi v ospredje!»

Mladi je zamahnil z roko, kot da bi hotel odgnati te besede.

«Dragi Tedi, nikar tako! Vseeno moramo mirno opravljati naše dolžnosti naprej in čakati, da pride naš dan. Teh velikih besed bo kmalu kraj, tedaj bo na tebi in drugih takih, da pokažete kaj znate. Takrat, bo tvoj čas!»

Teodor je odkimal. Nikdar več ne bo njegovega časa.

«Ah kaj! Kaj bo pa dejal Francek, naš fantek...»

«Francek, naš fantek...» je ponovil Teodor mrmraje. Ta se lo lovil z novimi problemi, Bog ve, kako bo tedaj, ko bo on spoznaval, da se vrti svet in to vedno le okrog svoje osi.

In to ni prav nič važno, če se enemu ali drugemu zgodi, da stoji naenkrat pred razvalinami.

Tudi tu doli plešejo na razvalinah. Tudi radi teh se svet ne bo nehajl vrteti.

*

19.

Potres!

Od novembra sem ni bilo miru in Podgorica je živel v maju 1919. Na Koroškem, nedaleč od meje so se bojevale čete, šlo je za mejo doma. Mnogo jih je bilo tam gori, tudi Šribarjev Ivo, Bendetov Ciril, Naškov Tedi, gospodar Legna Miha Logar — pa tudi nekaj takih, ki so pomagali na drugi, avstrijski strani.

Oni, ki so od prevratnih dni zakrknjeno tiščali vase in na skrivaj dvigali grozeče pesti, ti so hodili sedaj s skrivnostnim nasmehom okrog ust po trgu in ulici, se škodoželjno nasmihali, važno zmigavali z rameni in se zamišljeno ozirali v koroški kot.

17. maja je bilo mestece polno vojakov. Tudi general je bil prišel pozno ponoči in je prespal v eni meščanskih hiš, že zgodaj zjutraj pa jo je odrinil proti Vilunji. Torej umik!

K Bradaču so prišli zgodaj zjutraj trije zbegani tujci. Eden je bil duhovnik. Bežali so s Koroškega. Opoldne jih je bila polna vsa čitalniška dvorana. Imeli so vsi cule, nahrbtnike, okorne, blatne čevlje in upale obraze. Bradač je dolgo gledal za njimi ko so odhajali, potem je šel pripravljat bisago še sebi. Ves solzan je odhajal.

Logarjevo pastirče je treščilo pri Šribarjevih v rodbinski prepir. Plaho je obstal pri vratih. Gospod Šribar je ves zaripel stal ob mizi, gospa pri vratih, otroci pa med njima. Gospodična Pepca je držala mater za roko, Greta in Renatka sta jokali, Pavel je bil s peto ob tla, gospodična Malika pa je sede na zofi krpala nogavico, kot da jo vse to nič ne briga. Robato je nahrulil gospod Šribar pastirčeta: «Kaj je?»

«Prosijo, če bi prišli kropit. Babica so ponoči umrli!»

Kaj? Babica? Logarjeva babica? Šribar se je okreul in stopil k oknu. Babica so umrli! Pa mu nihče ni povedal, da so bili tako bolni!

«Le reci, da pridem še noč!» Fant je šel. Boso je bilo in revno to Logarjevo pastirče. Tak je bil nekdan sam, ko je bila babica še močna in odločna ženska.

«Seveda! Gori k Logarjevim boš šel! Ti bi kar najraje gori ostal za vedno, kaj? Mene pa podiš od doma, kakor si zapodil otroka. Nič! Dovolj mi je! Vedno bi se jaz moral uklanjati tebi, tvojim kmetavzarskim Slovencem — jaz ne grem od doma, meni ni treba bežati, m e n i Nemci ne bodo nič storili!» Uprta ob vrata je stala pred njim, hlipajoča od razburjenja.

«Ti boš šla, kamor te jaz pošljem! Kar bi Nemci tebi storili ali ne storili, me nič ne briga. Ti si moja žena in boš šla z otroki na varno! Če mi pa misliš Petra očitati, se le spomni, da me je imenoval izdajalca!»

«Ker si ga tepel!» To že ni bilo več tako odločno in ogorčeno.

«Oče! Ne!» je zavpil Pavel in se z vsem telesom vrgel proti njemu.

No, no, no. Saj vendar ni mislil mahnuti po ženi.

«Ali bo mir!» Malika je bila vrgla pletenje na mizo in vstala. Jezne oči so se uprle v očeta, potem v mater. Prijela je Pavla za grivo, Renatko za roko in — že so bili v drugi sobi. Potem je še potisnila petnajstletno Greti tja notri za onimi in preden je za njimi šla sama, je rekla še zelo zaničljivo: «Sram vaju bodi tega prerekanja!» Pepca je šla za njo.

Mati je omahnila na stol in zajokala.

«Kaj jočeš sedaj?» Šribarju so samemu bile solze blizu. Čemu je treba toliko gorjupih besed in takih prizorov. Zdaj na stara leta se mu bo upirala še žena? Ona, ki ga je zmerom spoštovala? Nenadoma je vsa strupena.

«Ali boš šla z otroki?» je vprašal po dolgem premolku.

Jokaje je pokimala.

«Moj Bog, saj te ne gonim od sebe. Saj moraš uvideti, da bo nevarno!»

Dvignila je osolzeno lice in zastrmelava vanj. Rekla je tiho.

«Zastran otrok ti je, ne zame!»

«Malčka!» je zadrhtel.

Tako hudo mu je bilo, da bi se kar zrušil. Čemu pa to? Ali misli zares, da mu je tako malo zanjo? Ali ne čuti, kako mu je vso to leto, ko vidi, kako se je razcepil njegov dom!

Vzel je klobuk in odšel doli v Hranilnico. Sram ga je, da bi jokal z ženo. Dom? njegov dom se razkraja — o, otroci! Bolj jim je važno, da so Slovenci ali Nemci, nego kdo jim je oče in kdo jim je mati.

Doli na dvorišču je stal Hugo. Širokopleč, čeden in veder.

«No, ali ste se spet?» je vprašal reže se.

«Molči! Ali si že odpeljal blagajno? Glej, da boš pazil na otroke in na mamo! Pojdi z menoj, da ti odštejem denar. In če bi se z menoj kaj zgodilo, imaš v blagajni pismo in vse potrebno. Pa sam je ne smeš odpirati!»

Dušilo ga je še vedno. In ko je sin hotel stopiti za njim v pisarno, mu je pomignil naj počaka zunaj. Moral se je poprej pomiriti.

*

Popoldne je bil že sam. Napolnil se je proti Logarjevini.

Mesto je bilo prazno, pisarna zaklenjena in pospravljena, stanovanje zaprto, družina na potu v varno zavetišče. Hugo je šel z njimi. On bo spravil tudi hranilnično blagajno na varno.

Sam pa bo bežal le v skrajni sili! Ne sme! Kaj bi rekli ljudje!

Če — da če, — bo to srečno končalo, potem se Hugo poroči. Fant je dobro zadel! Stari Rednak je bogat. Kupil bo lahko za hčer in zeta lekarno. —

Ob cesti je bila luknja. In to je izvrtala granata, ki je sinoči priletela preko Proglja.

Uf! Pa ne da bi se Nemci zares vrnili! To bi bil on kar na cesti! Le pregrdo so ga gledali zadnje čase. A moj Bog, on jim ni mogel pomagati! Seveda je hudo zanje, a na tem se ne da nič izpremeniti, prej je bilo hudo pa za druge in enkrat pač mora biti za vsakega hudo!

Obstal je in si otrl čelo, ki se mu je med hojo navzgor oznojilo. — Sonce je bilo že zašlo. Modrikast mrak je zajel Vilunjsko globel. Od sv. Filipa je zazvonilo «Ave Marijo».

Aha — to je bil ta zvon. Šribar se je nasmehnil. To je oni ukradeni zvon, za katerim so stikali leta 1916. vojaki in orožniki po vsej okolici. Mežnarja so zaprli in župnik je moral priseči, da ne ve, kje zvon. Saj res ni vedel! Decembra 1918 pa se je spet razmajal v zvoniku in pozdravil Ujedinjenje. Par streljavej od cerkve, v njivi, na kateri je zorelo žito, je bil pokopan zvon in oni, ki so ga tja pokopali, so delali vso noč, da so klasje z zemljo vred spet usadili tako, kot je raslo poprej in da ni bilo niti najrahlejše sledi. Šest jih je bilo in celo ženska je bila med njimi, ki je vodila konja, vpreženega v s kamenjem obteženi voz k ribniku, kamor so vsuli kamenje. Sledeči tej napačni sledi so vojaki pretaknili ribnik, ga slednjic izsušili — v blatu so našli le kamenje, brstje, stare lonce in žabe. Tretjo jesen so zvon izgrebli. Ženska je znala molčati skoro tri leta. To bi znala le ona — njegova hčerka Malika!

Ko je stopil Šribar na Logarjevo dvorišče, mu je hitel odpirat vrata v hišo stari gostaç Anza — njegov oče — in ga spoštljivo pozdravil. (Dalje prihodnjic.)

Mejniki

Ljuba Prenner

Drugo jutro je bilo hladno in čemerno. Šribar je stopal pazljivo, da si ne oblati vzorno osnaženih in svetlikajočih se čevljev.

Sinočni večer mu je bil naglo minil in ko je prišel domov, je bilo že blizu polnoči. Na Legnu so ga potrebovali. Mlada gospodinja, Mihova žena, je bila še vsa zbegana — gospodinja sama — Mihova mati — pa boleha na španski hripi, ki to leto že občutno mori po Vilunjski dolini.

Mihi so pisali na Koroško k vojakom in to že pred dobrim tednom, ker so ga babica še hoteli videti, preden umro — a od Mihe še dosedaj ni glasu. — Čudno! Šribar si je bil vedno domišljeval, da bodo babica dali tudi njega poklicati k smrtni postelji! Sedaj pa, kakor da so pozabili nanj, kakor da so mislili le na Miho! Seveda! Morda pa so upali, da bodo sami še Miho v svoji smrtni uri pripravili do tega, da bi pričel delati, kakor se spodobi!

Obljubil jim je bil sinoči, da bo to jutro sam šel k svetemu Lenartu in poskrbel vse potrebno za pogreb, ker ni bil stari Anza sinoči nič opravil v šentlenarškem farovžu. Dekana sploh ni doma, kaplanov pa tudi ni bilo blizu!

Šribar je hodil praznično oblečen po cesti proti sv. Lenartu.

Med potjo je pogledal uro. Sedem! In še vse tako tiho! V mestu so bile tudi vse duri zaprte, nobenega človeka na trgu in ob Niessovi hiši je še gorela električna svetilka. Čudno!

Ta mir je neprijeten. Mar so resnične te čenče, da so se naši že umaknili in da bo vojna baje tudi tod, v sami Podgorici?

Blizal se je Petričevi gostilni, ki je stala kot prva vaška hiša tik za ovinkom ceste. Že pred ovinkom je slišal človeške glasove in prhanje konj.

No — tu ni bilo tako mirno kot v Podgorici! Pred gostilno je stal vprezen voz s parom konj, še prazen. Moški v sivih vojaških suknjah, a brez čepic, so stali pred hišnimi vrati, pili iz šile žganje in se pogovarjali z mladim gostilničarjem, ki jim je točil. Šribar je nekaj časa čakal, da li ga bo kdo pozdravil, a Petričev Tone ga je le prav debelo gledal, ostali pa, izmed katerih je spoznal mešetarja Naca in še enega potepuha, so se okrenili za njim in nehali govoriti, a pozdravil ga ni nobeden.

Tudi na prostoru pred nadarbinskim poslopjem in pod stopniščem, ki je vodilo do cerkve, je stalo nekaj moških in se v dveh gručah skoro kriče prerekalo med seboj. A teh gospod Šribar ni poznal. Bili so tujei. Eden je imel vojaško suknjo s korporalskimi zvezdami na ovratniku, na glavi pa siv lovski klobuk. Ta je bil videti vodja. Govorili so spačeno nemščino.

Gospoda Šribarja se je loteval nemir in akoravno je bil radoveden in bi si jih bil rad nekoliko bližje ogledal, je šel brez besede mimo njih v župnišče.

Na temnem, kamenitem dvorišču, kamor je bil stopil skozi težke duri, ni bilo nikogar. Šel je torej kar naprej v vežo in po stopnicah navzgor do vrat v prvem nadstropju, ob katerih je pozvonil. Počakal je nekaj časa, a ker ni bilo nikogar, je še enkrat pozvonil, to pot močneje in dvakrat zaporedoma.

«Kdo je?» se je oglasil za njegovim hrbtom dozdevno korajžen ženski glas, kateremu se je strah takoj poznal. Šribar se je naglo okrenil. Pod stopnicami je stala farovška kuharica, že starejša, dobrodušna ženska, ki je sedaj tudj spoznala Šribarja in ga pozdravila kot svojega odrešenika.

«O gospod Šribar — hvala Bogu, da ste vi! Vsaj enega poštenega človeka je Bog poslal v hišo. Oh, ne hodite stran — gospod upravitelj, dobri gospod Šribar — prosim jih lepo — pojdite nu doli — saj ni nikogar doma tam gori! Vsi so šli — prav vsi!»

Nekoliko zbeگان je hitel Šribar po stopnicah navzdol in še preden je stopil na ravna tla skoro obupan zaklical: «Kaj — nikogar ni! Tudi kaplanov ne? Kdo za Božjo voljo bo neki črno mašo bral za rajno Logarico, kdo šel s pogrebom in blagoslovil grob? Kaj res ni nikogar — nobenega duhovnika več na devet far naokrog?»

Kuharica mu je šepetaje pripovedovala: «Eden naših kaplanov je odšel z gospodini župnikom vred. Drugi kaplan, gospod Zemljic, pa se skrivajo nekje. O — to so korajžni gospod, a Bog ne daj, da bi jih oni —» pokazala je s prstom za vrata — «ujeli.»

Šribar zaenkrat ni razumel ničesar. Vprašanja so se mu križala v možganih. Čemu se kaplan skriva? Kdo ga hoče ujeti in čemu? Kaj pomeni vse skupaj? Kakšni ljudje so to, ki čakajo zunaj? Videti je, da so vojaki, a čemu nosijo mesto vojaških šajkač navadne klobuke in kape? Gospod Šribar je to leto mnogo bil slišal o neki rdeči gardi, zeleni gardi — o boljševikih in sličnih imenih, za katerimi so stali ljudje, ki — milo rečeno — niso priznavali osebnih lastnin. Jej, jej — ali smo že tako daleč! To je dobro, da je bil pošlat sina s hranilnično blagajno vred na varno!

Hm — da! Pogreb bo treba oskrbeti! Vprašal je torej tudi on šepetaje:

«Kaplana torej ne bom dobil, da bi pokopal staro Logarico!»

Kuharica ga je še vedno gledala, kot bi ga hotela vsega pogruntati, ni rekla «ne» — «da» pa tudi ne in Šribar je lahko spoznal, da ženšče okleva, da li bi mu zaupala ali ne.

«Kako pa naj pokopljemo Logarico? Brez duhovnika kakor obešenca? Kati? To je že od vraga — še na fronti imajo duhovnika, v tej Vilnujski luknji pa niti erega! Saprament!»

Pri vratih je nekaj zašumelo. Kuharica je v strahu sklenila roke, zasepetala Šribarju: «Pojdite v cerkev. Tam . . .» in že je ni bilo več. Sicer pa se je bil tudi Šribar ustrašil. Prav počasi se je sklonil izza vogala in pogledal po dvorišču. Vse tiho, nikogar nikjer.

«V cerkev» je bila dejala kuharica — nu dobro — a le previdno!

Šlo je. Nikdo ga ni srečal, ko je zlezal v cerkev.

V cerkvi je bilo nekaj starih žensk, ki so čepele v klopih in šepetaje molile. Tudi sveče na oltarju so bile prižgane. Ali je maša že minula — ali pa se sploh še ni začela? se je vprašal gospod Šribar, v tem pa je že zazvonilo ob žagradu in kaplan je stopil z mežnarjem pred oltar. Potrpežljivo je sledil gospod Šribar vsej maši in proti koncu tudi nekaj molil, da bi se vse srečno izteklo.

Maša je bila pri kraju, kaplan in mežnar sta odšla v žagrad in gospod Šribar je sklenil, da pojde za njima — samo toliko še počaka, da se kaplan preobleče. Tako — sedaj lahko pojde! Šel je torej proti glavnemu oltarju in od tam v žagrad.

Mežnar je pospravljal mašne obleke v odprto omaro — kaplana ni bilo videti nikjer, v malem, četverokotnem prostoru, kjer se še majhen otrok ne bi imel kam skriti. Gospod Šribar je ostrmel.

«Kje je gospod kaplan?» je vprašal glasno in razburjeno.

«Ni ga več!» je zasepetal mežnar in ga še karajoče pogledal, češ, ali ne veš, da si v cerkvi.

«Ni ga! Kaj se to pravi? Nekje mora biti. Ali je šel domov? Ali morda v župnišče? Moram takoj govoriti z njim. Kdo bo pa pokopal Logarico, če ne on?»

Mežnar je skomiznil z rameni, češ, kaj jaz vem. Šribar bi ga bil najraje vsekal po suhem, klinastem nosu, tako je bil jezen.

Pognal se je k vratom in planil iz žagrada — bil je res zelo jezen. Tekel je po stopnišču navzdol in mislil, da bo ujel kaplana v kaplaniji. Pred stopniščem je stala sedaj še večja gruča moških, skozi na široko odprta vrata župnišča pa je drdral oni voz, ki ga je bil videl Šribar poprej pred Petričovo gostilno. Ne meneč se za ljudi je hitel mimo njih v kaplanijo. Vežna vrata so bila zaklenjena in na njegovo trkanje se ni nihče oglašil. Klical je, bunkal po raznih vratih — nič. Kaj sedaj? — V župnišče!

Kriščanskega človeka, Logarjevo babico, ki ga je zredila kakor da bi bil njen lastni otrok, ki ga je spravila do kruha in mu bila vedno najboljša mati, bo vendar vsaj pokopal duhovnik, če že ne bo črne maše za njo, ki jo je dosedaj še vsak bajtar imel!

Ko je pogledal proti župnišću, je hotel v prvem trenutku kar pobegniti proti Petričevi gostilni; kajti tam pred župniščem je bila rabuka in vojna, kričanje, panika, tepež in punt. V tem kratkem času, medtem ko je bil robantil Šribar po zaklenjenih vratih zapuščene kaplanije, se je bilo nabralo pred župniščem cela vas ljudi in vsi so kričali vsevprek, hiteli in silili — eni proti vratom, drugi na cesto. Tudi ženske so bile poleg in ko se je gospod Šribar zavedel in natančneje pogledal, je videl, da so vmes tudi Šentlenarčani sami in vsak je imel pri sebi vrč, škaf ali kako drugo posodo — kaj pa spet to pomeni? Prvi strah ga je minil, ko je videl domačine — in sedaj si tudi ni mogel več kaj, da ne bi stopil bliže. Morda je med njimi tudi kaplan!

Kaplana ni bilo videti nikjer, a videl je mnogo znanih mu Šentlenarčanov, ki so hiteli s praznimi vrči v župnišče in prihitali s polnimi spet skozi vrata in tekli s svojim plenom proti domu. Da — ti ljudje so plenili župnišče in kar so odnašali v piškrih, vičih in škafig, je bilo vince iz farovške kleti! Glej, gléj!

Šribar se je naglo obrnil in odšel po cesti proti Petriču. Med potoma v mesto so ga srečavali ljudje, splašeni in radovedni. Hitel je skozi mesto, kjer je bilo tudi vse križem. Pri borjanskem križu ga je čakal pogreb in ljudje so že od daleč začudeno gledali in gruntali, kaj je z duhovnikom, s katerim bi se moral gospod Šribar vrniti od svetega Lenarta.

Domači pastirček je nosil lučko v mrtvaški svetilnici, za njim je stari Anza na lojternici vozil črno krsto z Logarjevo babico. Le malo ljudi jo je spremljalo. Sorodniki, nekaj sosed, z Šribarjem vred komaj trije moški. Ženske so molile.

Za hip so utihnili ljudje na mestnem trgu, po katerem se je pomikal mali sprevod naprej proti svetemu Lenartu.

Noben zvon se ni oglasil, da bi pozdravil mrtvo kmetico, ki se je vračala v zemljo svoje fare.

Mesto duhovnika je molil ob grobu stari Anza.

Nebo je viselo polno mračnih, deževnih oblakov in ljudje so se vračali domov nevoljni in potrti.

Gospod Šribar je šel v svojo pisarno. Vsi so odšli — še sluge Čerina ni mogel doklicati. Pripravil si je delo, a ni strpel pred velikimi vložnimi knjigami. Stopil je k oknu in gledal, kako so ljudje hiteli po trgu. Kakor brez glave so bili. Eni so vlačili kovčge, košare in cule, drugi spet tekli v hiše, se vračali in tekli k sosedu.

Opoldne je šel k Vobachu, da bi jedel; kajti sam si ni hotel kuhati v svojem pustem stanovanju. Pojedel je kosilo sam pri dolgi mizi v posebni sobi. Zunaj v «švemu» je slišal znane ljudi govoriti, prihajati in odhajati. Sklenil je, da pojde domov in se preobleče. Popoldne pa bo delal v pisarni, pa če se ves svet okrog njega na glavo postavlja! Dovolj je teh neumnosti! Jutri pride žena z otroci domov! Telegrafiral bo ponje. Plača in pojde.

A popoldne ne bi mogel več telegrafirati, akoravno bi hotel in ako bi mogel, bi brzojavil, «Ostanite tam, kjer ste — in molite zame!»

Ob pol štirih popoldne je odšel zadnji vlak iz Podgorice proti rešilnemu jugovzhodu. Stari Našek je prišel k njemu v pisarno tožiti, svariti in pripovedovati, kaj se godi okrog Podgorice. Strojne puške spet ropotajo s Proglja, to pot že skoro tik nad mestom in s popoldanskim vlakom so se odpeljali vsi uradniki, učitelji in drugi slovenski ljudje. Na kolodvoru je bil direndaj kot še nikoli.

Tudi Našek je bil sam doma. Ženo je bil poslal z vnukom daleč doli v Prlekijo, kjer je imel sorodnike. Dal ji je tudi denarja, dovolj denarja, da bi lahko leto dni brezskrbno živel. Vse je storil za svojega Franceka, ljubelega vnuka, in radi njega je odpuščal ženi vse stare zamere, ker je videl, da ima tudi ona otroka zares rada — o, saj bi mu ga bili Erkmanovi že davno vzeli, ako bi mogli. Njegov lastni sin pa se je po njegovem mnenju mnogo premalo brigal za svojega otroka. Končno bi ga morda celo pre-

pustil Erkmanovim, ako se on — ded — ne bi bil toliko boril zanj. Sam pa ni šel iz Podgorice. Čemu neki? Kaj morejo njemu, staremu možu?

Pogovarjala sta se pri mizi o bodoči usodi Podgorice in nove države in ugibala, da li bodo Podgorico v resnici zasedli avstrijski Nemci, kakor pričakujejo nekateri Podgoričani, ali pa je vse skupaj le komedija. Nikakor nista mogla verjeti, da bi doživela še enkrat nov prevrat. Sedaj imamo svojo državo, ki smo jo hoteli imeti, za katero so mnogi žrtvovali vse, kar so imeli — treba je le, da znamo držati, kar smo si priborili!

Tako sta se pogovarjala najbolj miroljubna moža — Podgoričana, ki sta vse svoje življenje skušala živeti tako, da se nikomur ne bi zamerila.

Nehalo je deževati in kisli popoldan se je proti večeru nekoliko zjasnil. Stari Našek je stopil k oknu in mislil predlagati Šribarju, da bi šla malo pogledat po mestu, ko je švignil mimo okna človek in priropotal v naslednjem trenutku v pisarno. Bil je stari Tončkov Francelj.

«Anza — za božjo voljo — skrij se — beži!» je kričal in se zaletel v Šribarja, ki je pobledel slonel ob pisalnem pultu.

«Kaj?» tudi staremu Našku je zledenel smehljaj na ustnih v strah

«Nemci pridejo — že prihajajo — beživa, Anza — če naju dobijo, bo po nama Ubijete naju — prav gotovo in vi, gospod Našek, se le oglejte za kot, v katerega se lahko skrijete — Bende tudi — ubijete nas vse skupaj, če nas dobe žive. Beživa, Anza, beživa — klobuk — pelerino — le pojdi, le pojdi.»

Ves zasopel je obstal Šribar šele na borjanskem polju. Francelja je lomil kašelj. «Le beživa — le beživa» je hlupal, boreč se za sapo, ki jo je zadrževal dolg, dušič kašelj.

V bruhajočih sunkih se je trgala iz njegovih prsi bolečina, ki mu jo je bila prinesla in kuhala letošnja pomlad.

V tem je nekaj zafutilo po zraku, kot da bi se pripodil najhujši sever okrog nevidnega vogala in Šribar je začel teči kar preko njive, kjer je stal ob zari velik kup gnoja. «Deckung — Deckung» mu je šumelo po glavi, Hugo je pravil doma, kako so bežali vojaki pred granatami in to je bila granata, prav gotovo, da je bila. Šribar je pozabil tudi na Francelja, ko bi se ozrl, bil videl, da se je vlegel na cesto po dolgem v brazdo, ki so jo izdoblja kolesa težkih vozov.

Šribar še ni pribežal do gnoja, ko je doli v kotlini počilo, kakor da se je zemlja razklala na dvoje. Od strahu ga je vrglo po tleh in z vsem obrazom se je zaril v svežo, lepljivo zemljo, iz katere je še le brstelo jaro žito. Rrrss — primođuš — to je bilo nekaj!

Pri Logarju v mali kamri, v kateri je živela in umrla babica, so čepeli vsi skupaj. Medlo je svetila sveča v laterni, ki so jo imeli po Šribarjevem rasvetu na tleh.

Kamrica je bila majhna, tako da so skoraj vsi skupaj čepeli na kupu; kajti najbolj varno je bilo po njihovem le na tleh. To je bilo dobro, da je pokojna babica še pred vojno zahtevala, da so ji mesto prejšnjih ilovnatih tal napravili takse in to močnih mecesnovih deska, na katerih se je dalo prav gorko sedeti ali čepeti — kaj za to, da je bilo trdo. A precej jih je bilo danes skupaj. Razven domačih dveh žen in starega Anze še dekla, pastirčce, gospod Šribar, ves onemogel Tončkov Francelj in fante, ki je bil že popoldne prišel k Logarjevim in prosil prenočišča. Gospod Šribar ga je takoj spoznal. Bil je Frici, fant, ki ga je imel komedijantar Karl Josef Müller pri svojem teatru. Fant je jokal in pravil, da že več dni ni jedel in Logarjevim se je smilil. Gospodu Šribarju, ki ga je pozneje natančno zasllišal, se ni toliko smilil, ker je slutil v njem pretkanega sleparčka — a za danes naj le ostane pod streho, jutri se bo itak razčistilo marsikaj in bog ve, kaj se preko noči še lahko vse pripeti. Tončkov Francelj je bil zaspal na tleh in gospodinja ga je pokrila s konjskim kocom, tudi stari Anza je že sumljivo kinkal, naslanjajoč svojo glavo ob podboje izbinih vrat. Ženske so molčale in Šribar je prav uganil. Molile so na tihem. Gospod Šribar se je izmučen in počitka potreben zleknil po dolgem ob steni in zaspal. Ponoči se je prebudil. Minila ga je vsa zaspčnost. Moral je premišljevati.

Kdo bi si mislil! Kako pride on, ravnatelj Ivan Šribar, oče in glavar številne, neporečne — da, ugledne rodbine iz svojega čednega, prostornega stanovanja na sredi podgoriškega trga, kjer stoji več udobnih postelj praznih, na ta tla? Ali je begunec? Begunec? Kako je svojčas gledal one begunce, ki so prihajali iz Istre. Videlo se jim je, da so gosposki ljudje, vajeni udobnih sob in urejenih razmer. Naenkrat, čez noč so bili počestni brezdomci! V Šribarju se je zganilo nekaj, na kar še dosedaj ni bil nikoli mislil. Videl se je hoditi od hiše do hiše z ženo in najmlajšima otrokoma in prositi. «Lepo prosim — za mal dar. Begunci smo! Lačni, brez ficka, brez strehe!» — Šribarja je streslo. Da bi se otresel teh misli, se je nekoliko vzravnil in se ozrl po sobici. Tam v kotu je hrčal Tončkov Francelj — narodni mučenik. Skoro tik poleg njega je spal stari Aaza, njegov oče — in v tej sobi je umrla in ležala na mrtvaškem odru Logarjeva babica.

«Mati» je zastokal hripavo, se zleknil na tla in jokal v razprte dlani kot otrok, ki se je v mraku izgubil v gozdu.

Na trato je legla rosa in izza svete Helene je prilezel dan.

*

Predpoldne, okrog desete ure se je gospod Šribar odločil, da pojde v Podgorico. Naj bo, kakor hoče — on pojde. Tončkov Francelj se je bil že zgodaj zjutraj odpravil višje v hrib k znanemu kmetu. Frici se je bil pred kratkim vrnil iz mesta, kamor je odšel na vse zgodaj in pripovedoval, kar je videl doli v mestu.

Skoro vse hiše v zastavah, v starih črno - žoltilih in v frankfurterskih, ena celo v rdeče - belo - črni trobojnici nemške države. Z veliko vnemo je pripovedoval Frici dalje, da je ves trg poln ljudi, ki nosijo vsi trakove in kokarde v starih avstrijskih in nemških barvah in da je gospod inženir Erkman oklican za novega župana. Sploh pa, da je taka zmešnjava, tak šunder in kraval, da ne more niti vsega pripovedovati, kar je videl in slišal. Ko ga je Šribar vprašal, da li je videl mnogo vojakov, je fant zazijal, najprej umolknil — potem pa prav proti svoji navadi počasi in osuplo izjavil, da ni videl skoro nobenega.

«Skoro nobenega» je povzel Šribar nevoljno. «Kaj pomeni to? Ali si sploh videl vojaka, ali nobenega?»

Izkazalo se je, da ni najbrže nobenega niti z daleka videl.

«Torej pojdimo!» se je odločil gospod Šribar «kajti, ako ni ta smrkovec videl nobenega, potem sta kvečjemu dva v vsem mestu. Potem tudi ni nobene nevarnosti in s Podgoričani opraviš sam . . .» Šel je v resnici in ko je zavil mimo Rednjakove usnjarne, si je zdel samemu sebi zelo podjeten in korajžen.

Fant je govoril resnico. Večina hiš je bila v zastavah. Mestna hranilnica seveda ne — odkod tudi?! Čerin je kmalu po prevratu odstranil obe črno - žolti zastavi in njegova žena je menda iz njih sešila otrokom nekaj obleke.

Šribar je šel preko trga. Pred vratmi je stal apotekar. Šribar je pozdravil, oni je odkimal — jezavo ali zaničljivo? Po tlaku sta mu prišla nasproti znan obrtnik in njegov svak Merk, Franci Merk, njegov nekdanji sošolec in tovariš fantovskih let. Šribar je obstal in pozdravil. Ona dva nista obstala. Merk je odzdravil, njegov spremljevalec ne. Hudiča! Kaj pa to spet pomeni? Šribar je hotel Francija ogovoriti, a oni je zamahnil z roko, kakor da bi hotel odgnati muho — strela jasna! Gospod Šribar je stal na mestu in gledal za onima. Zdelo se mu je, kot da bi bil prejel klofuto. Potem je naglo odšel v Mestno hranilnico.

Stopil je k pisalni mizi, kjer je ležalo še vse tako, kot je bil včeraj zapustil. Vse je bilo v redu.

V tem so, ne da bi poprej potrkali, vstopili trije gospodje. Inženir Erkman, njegov svak Merk in gospod Niess.

Šribar se je molče priklonil in Niess je glasno odzdravil. Ona dva nič. Šribarju so se tresle roke — nihče mu ni bil ponudil desnice. Jecljaje se je davil z mučnim vprašanjem, kaj da želijo gospodje.

«Gospodje želijo vas, cenjeni gospod Šribar» je spregovoril inženir z jeklenim glasom, ob katerem je čutil Šribar takoj pekočo jezo v goltancu in v sencih.

«Prosim!» je zahreščal odločno.

Gospod Niess je hotel nekaj reči, a Erkman je odločno odklonil z roko in naglo nametal Šribarju sledeče besede v lice:

«V imenu podgoriškega naroda, ki me je izvolil za svojega župana in v imenu avstrijske države vam nalagam rok 24 ur, tekom katerih mi morate predložiti od teh dveh gospodov potrjeno blagajniško bilanco Mestne hranilnice, vse urejene knjige in blagajno, kakor tudi vse drugo imetje v stanju po knjigah. Vaše dosedanje službe ste od jutri naprej razrešeni. Razumeli? Ako bi hoteli ravnati drugače, boste nosili posledice in opozarjam vas, da se nahaja Podgorica v vojnem stanju.»

Šribar je zamežiknil. Krvavordeče čunje so mu plahutale pred očmi. Roka, ki se je bila poprej tresoč naslanjala na mizo, se je skrčila v pest in čutil je, kako mu vre belozareča jeza proti srcu. Mislil je, da bo v naslednjem trenutku udaril inženirja s pestjo v obraz, kamor bi padlo. Ni vedel ničesar drugega, kot da se mu je pripetila največja žalitev, ki ga je mogla zadeti. Ko pa je razklenil svoje zasolzele veke, je zadel prvi pogled v oči Rudolfa Niessa in ne v inženirjeve. Zato se je v prvem trenutku zdrzil, potem razumel in se uklonil; kajti to, kar je govorilo iz osivelega Rudolfa Niessa, je bilo staro prijateljstvo, ki so ga utrdila leta skupnega dela v hranilnici.

«Ali ste voljni oddati ključe?» je rezko prekinil inženir, ki je hotel dražiti.

«Ne!»

«Ali jih boste oddali v štiriindvajsetih urah?»

Sedaj se je Šribarju posvetilo. Za hip je jasno pomislil. Kaj se še lahko zgodi v tem dnevu in preko noči?

Vljudno se je priklonil in rekel, kolikor je mogel prijazno in posmehljivo: «Mogoče.»

«Kaj to pomeni! Ključe boste oddali takoj!» je vsekal inženir.

«Obžalujem!» je dodal Šribar hripavo, a trdno. Spet ga je ščegetala jeza. Dobro, da je pristopil Niess.

«To bomo vse uredili. Ti — gospod Šribar — le napravi svojo bilanco, proti večeru pridem še sam enkrat pogledat in jutri bomo videli, kaj nam bo ukreniti v nadalje. Za sedaj smo opravili.»

Šribar je sedel k mizi. Sedaj še le ga je prevzelo. Bolelo je preveč, da se ne bi uprl. Uprl tako, kot še nikdar. Zaklenil in spravil je vse knjige in spise, pobral ves denar iz blagajnice, skrbno zaklenil pisarno in odšel skozi dvorišče pri zadnjih vratih iz hiše in tihó, neopaženo po «ravberski» ulici, zavil na občinsko gmajno in odtod v širokem, skritem loku okrog, tako da je bil, ko je zvonilo v Podgorici poldne, že skrit za prvimi smrekami borjanskega gozdu; tik pod legenskim klancem.

Kosil je že pri Logarjevih in izbornó mu je teknilo. Zadovoljen je odložil žlico in si prižgal cigaro. Z užitkom je puhal dim pred se in utrnila se mu je srečna misel: «Piši me v uhó vse skupaj!»

Popoldne ga je spet lomila radovednost. Ves čas je stal na parobku nad cesto in gledal doli v Podgorico.

Videti je bilo, da je v mestu spet nekaj narobe. Zastavo, ki jo je lahko z griča opazoval vihrati na Niessovi hiši, ni bilo mogoče več zagledati. Ali so jo odstranili? Okrog četrte ure so začeli doli v kotlini pokati kratki, odsekani strelji. — Saprament — kaj pa je to? Pa menda ne? Kakor razposajen mladenič je vrgel klobuk v zrak in hripavo, nerodno zavriskal.

Tam od Šmohornice preko travnikov za Erkmanovim gospodarskim poslopjem, gori od žančanskih kmetij, ob vodi od svetega Lenarta in doli po državni cesti že blizu kolodvoru in mestnega pokopališča, dalje gori od svetega Roka in iz vasi ob cesti pod svetim Filipom in — glej zadaj iz Zaplan skozi ozek pas Šmohornice — ljudstva, mož — cele trumè mož, med katerimi je videti sive postave — to so domači vojaki!

«Živio! Le naprej!»

Doli na progi je zapiskal vlak. Glej, glej — oklopni vlak —, avstrijski! Sedaj bo bitka!

Strojnice so peketale — ena ob kôlodvoru —, druga gori na gradu nad svetim Lenartom — to so avstrijske.

«F u u j e . . . bum!»

V kotlini se je zasvetilo in na vse strani se je razškropila zemlja Lournierjeve njive in spet so se zatekli Logarjevi v kamro, kjer se je starejša gospodinja odločno oprijela rožnega venca in začela glasno moliti. Vsi so odgovarjali, tudi Šribar je mrmral z njimi. Še enkrat je počilo in sicer tako močno, da se je slišalo tudi v kamro, kakor da bi se breg podiral — potem nič več. A pred večerom se ni upal nihče iz hiše.

Večerjali so, potem se je starejši Anza odpravil iz hiše, da bi položil živini krmo in nekaj stelje. Dekla se ni prav upala do svinjakov in tudi Šribar je le prav previdno poškilil skozi vezna vrata proti cesti. Daleč nekje je še ropotala strojnica. Sicer je bil mir in trda tema. «Za dobri dve uri pride mesec in potem bi morda vendarle lahko odšel malo pogledat . . .» je premišljeval Šribar, ko je potrkalo na kuhinjska vrata.

Bil je komedijantarjev Frici.

«V Podgorici ropajo! Vsi Nemci so ušli! Slovenci so prišli! Polno ljudi! Tudi vojakov! V Wommerjevo trgovino so vdrli. Vojaki niso nič huđi, plenijo sami in dajejo ljudem, da smeji se in šale zbijajo — nič ne streljajo več, le rabuka je in vsi kričijo «živio!»

Tako nekako je pripovedoval komedijantarjev Frici in nobena stvar na svetu ne bi mogla gospoda Šribarja dalje zadržati na Legnur. Vzel je klobuk in hitel proti Podgorici. Že pri kapelici na razpotju je bilo slišati šunder iz mesta. Šribar je pospešil korake.

V Podgorici je našel res, kakor mu je bil pripovedoval Frici in na Lournierjevem oglu se je skoro zalétel v dva moža, ki sta tam stala in se pogovarjala. Bila sta stari Bende in njegov tovariš Našek.

«Ho — Šribar — ali si tudi ti že zlezal iz svojega brloga. Danes si bil odpuščen — ha ha —» se je krohotal Bende in rokovanja in smeja, pripovedovanja in zmajevanja z glavami ni hotelo biti kraja.

«Veš — prav v redu to že ni, kar danes uganjajo naši ljubi rojaki . . .» je smeje povzel Našek.

«Vojna je!» S tem mu je odrezal Bende nadaljne besede in sam nadaljeval. «Nikoli nisem bil vojak in vsaka vojna se mi malo upira in ako je tudi za dom in rod. Ker končno je le navadno, oblastno dovoljeno ubijanje. Ampak, ker velja v današnjem svetu geslo: Če ne požreš ti mene, bom pa jaz tebe, ni drugega, pametnega izhoda. Zato pa pravim: Naj le plenijo, — vojna je! Sicer pa — ako so morali naši ljudje že prestati strah — kaj misliš, da je to malenkost, če ti poka strojnica tik nad bajto, jaz pravim, ako so morali prestati te strahe, ki jih je prinesla vojna, naj imajo teh par papirnatih cunj in betve sladkorja ali moke, ki jih nosijo iz Wommerjeve štacune . . .»

Šribar se je poslovil, moral je domov in predvsem v svojo ljubo pisarno pogledat, če se ni kdo predrznil vdirati vanjo.

V pisarni je bilo vse v redu in Šribar je šel, dobre volje in spravljen z vsem v svoje stanovanje. Kaj pa je to? Vrata odklenjena, luč na hodniku. Pa ne da bi . . . Šribar je oprezno pritisnil na kljuko vrat, ki so vodile v jedilnico in s prisiljenim mirom pogledal skozi špranjo v razsvetljeno sobo. Pri mizi je z glavo v dlaneh sedel vojak. Bil je njegov sin Ivo.

«Ho!» je vzkliknil veselo presenečen in oni je skočil kvišku. Menda je bil zaspal pri mizi. Poljubila sta se na obe lici, kakor je bilo v rodbini običajno. Potem je sin pripovedoval, kako je s četo lezel preko Pohorja in prišel v Podgorico ravno o pravem času, ko so okoliški prebivalci pod vodstvom šentlenarškega kaplana in nekaterih bivših

vojakov že pridrli pred mesto. Nekaj časa je še pokala strojnica nasprotnikov, a niti pol ure — pa je bilo vse tiho. Ob železniški progi je ležal mrtev eden Wommerjevih pomočnikov, pred mestom pa vojaški konj. To je bilo vse. O nasprotniku pa nobenega sledu. Vojaštvo in ljudje za njimi so vdrli v mesto — no in sedaj bo kmalu spet mir in red; kajti jugoslovanski umik do Vilunja je bila le strategična past. Šribar je bil vesel. Mel si je roke, gledal sina, pripovedoval in se smejal. Potem sta poiskala nekaj za pod zob in v spalnici za omaro je bila še steklenica slivovke.

Postlala sta si in legla v spalnici v zakonske postelje, kjer sta še vedno govorila.

Šribar je utrnil električno luč in želel sinu «Lahko noč!». Zaprl je oči in skušal zaspati — jej, koliko ropota je še na cesti! Nenadoma pa se spomni, kaj in kako je govoril poprej stari Bende. Čudno — ali ni dejal, da naj ljudje le nosijo iz Wommerjeve trgovine? Wommer je vendar njegov zet? — —?

«Ti, ali že spiš?» je poklical sina.

«Ne, oče!»

«Ti — kaj misliš, kaj se bo zgodilo tem našim Nemcem?»

«Erkman bo gotovo zaprt, če že ni ušel. Ali pa — če ga nocoj dobe, ga morda ustrelje?»

«Ustrelje? Moj Bog, ali je to dovoljeno?»

«Dovoljeno? Ali je krasti dovoljeno? V farovžu?»

«Pa ne more nihče zabraniti?»

Sin je umolknil. Šribar se je vsedel.

«Ti — saj to je pa potem že — revolucija?»

«Morda, oče!»

«Pa, ti, ne bodi no tak! To vendar ni vseeno! Revolucija! Moj Bog, kam smo prišli! In mama in otroci? Ali bodo na varnem? Moj Bog, če zvejo, da je mama Nemka? Ali bodo povsod kar tako streljali ljudi? In kradli? Moj Bog, kam je prišel svet? Revolucija — punt! Kradejo — ropajo — streljajo ljudi! Ivo, ali si jih ti tudi streljal? Revolucija? To je konec sveta!» Hlipaje se je zgrudil v blazine nazaj.

«Oče, oče — saj ne bo tako hudo! Mami ne bo nihče nič storil!»

Moj Bog, kako se le more tako razburjati! Saj to ni nič nenavadnega.

«Ivo! Veš» — spet se je dvignil — «Ivo, vsega tega so krivi ljudje, ki pozabijo, da imajo le eno mater in le en dom!»

Kaj bi mu dejal na to? Obrnil se je na drugo stran in čakal, kdaj bo oče legel. Govorila pa nista to noč nič več.

Ko je Šribar drugo jutro pogledal skozi okno na trg, so sedeli na tlaku ob hišah jugoslovanski vojaki in se smeje grelj v soncu.

Konec je revolucije!

Konec drugega dela.

Konec besedi: Kje so naše meje?

Na Velikonočno soboto leta 1933. je bila pri Šribarjevih vsa hiša polna. Ivo, ki je bil prišel s popoldanskim vlakom, ni mogel najti v jedilnici prostora, kjer bi mirno lahko popil svojo kavo.

Hellmuth in Ilse, Petrova dva, Marko in Ivan, Malikina dva, Borut, Smiljan in Milena, Gretkini trije, še Hugonova Renatka in Uršika — vse se je gnetlo okrog mize, na tleh, na stolah, ob steni, pod mizo, na zofi.

Toliko dece, toliko dece! Slovensko in nemško, vse vprek so čebljali, se ravsali, si kazali svoje avtomobile, matadorje in punčke, eden se je cmeril, drugi je hotel imeti teto Pepco, tretji, Gretkin Borut, je hotel njemu deklamirati o mladem Jugoslovanu, le Hugonova Renatka jih je gledala vse po vrsti, nemo in vprašujoče, češ, ali je kaj takega sploh mogoče?

K sreči je prišel svak Ogorevc, ravnatelj meščanske šole in strog mož. Njega so, se vsi bali, le njegova žena Greti ne, ki je bila skoraj dvajset let mlajša od svojega moža.

«Mir!» je velel in celo mali Hellmuth je kaj naglo zlezal raz komode. «Kje je Greti? Kje so sploh ženske?» je vprašal. Tedaj šele je zagledal svojega svaka. «Oho — Ivo, ti tu? Kdaj si prišel?»

«Popoldne! Kje pa je oče?»

«V pisarni! Saj veš, da bo delal do zadnje minute! Kje so žene in Benčan, Peter in Hugo?»

«Na pokopališče so šli k Renati! Te so meni pustili!»

«Lepa zabava! No — zakaj pa niste šli z mamo in z onimi na pokopališče k tetki Renati? A?» je vprašal Ogorevc. «No, Milenčica, mala moja lučica, ne greš k meni?» je vprašal svojo triletno hčerko in jo vzel v naročje. «Jaz, jaz, jaz!» Naenkrat je bilo vpitja in solza. Vsak je hotel v naročje.

«Ali je tu vedno tak kraval?» je vprašal Ivo nesrečno.

Ogorevc se je zasmeljal, da se mu je stresla močna spodnja čeljust.

«Tako vpraša pač le samec! To še ni nič. Le čakaj, da se malo stepo med seboj. Le reci Hellmuthu, da je Hitler osel, pa boš imel vojsko!»

«Nein — Onkel, Hitler ist kein osel!» se je že zadrta mala Ilse, triletni čmrljček brata Petra, ki je bil že par let obratovodja v neki trgovini v bližnjem mestu in ki je prihajal s svojo ženo, Heleno Wieslerjevo, tudi spet domov na praznični oddih.

Vsi so prihajali domov. Pred nekaj dnevi je bil prišel tudi nesrečni Pavel, ki je bil zaprt skoraj šest mesecev. Osumljen komunistične propagande! Lepo priporočilo za sprejem v učiteljsko službo.

Renata je že dve leti mrtva. Umrla je za tifusom.

Skoraj vsi drugi so dobro poročeni, Hugo je lekarnar, Pepca je še vedno tako pobožna in samska, Malika ima učitelja Benčana, Greti tega Ogorevca.

Ivo je popil kavo in stopil v sobo, v kateri bi naj nocoj prenočeval. Bil je že precej let zdama. Bil je prokurist neke tovarne na Kranjskem.

Šel je v pisarno k očetu. V sprednjih prostorih ni bilo nikogar več!

«O, ti si! Prav, da si prišel!» In poljubila sta se na obe lici. «Sam sem tu, vsi so že šii. Pa se mi je čudno zdelo, kdo bi me zdaj še obiskal! No, kako je?»

«Dobro, oče! Takole — saj veš. Kriza!»

«Kriza! Tudi pri nas! Lahko si misliš, kako mi je nerodno, če mi pridejo ljudje s svojimi knjižicami po svoje boré groše — pa jim lahko izplačam le pet kovačev. Jokali so se mi že pred okencem!»

Ivo je pokimal in ogledoval očeta. Menda bi še rad nadaljeval svoje delo, da bog ne daj ne bo kakega zaostanka preko praznikov.

«Kar delaj, oče! Bom počakal tu!»

«Prav, prav! Vidiš — to je pametno! Saj veš — človek ima vedno še kaj nujnega opraviti!»

Seveda! Še vedno stari! Le zelo postal se je. Debela glava je v tilniku že vsa zgubana, lasje zelo redki in sivi, obraz nabrekel in kljub temu zelo bledikast. Piše pa še vedno tako lepo! In kako naglo! Kako marljivo! Pa ne zase! Za preljubo hranilnico, brez katere si ne bi mogel najbrže zamisliti življenja!

«Oče — kaj pa iščeš?»

«Ah, nič! Svoje dokumente sem nekam založil!»

«Dokumente?»

«Spomnil sem se baš sedaj! Če bom prosil za vpokojitev, jih potrebujem! Aha — tu so! Vidiš — krstni list! Glej, tega je še podpisal stari Rosnar! No, saj ti boš vedel, da je bil ta tudi nekdanj konček slovenskega pesnika! Da? Kaj ne? Glej — to je pa poročni list! Le midva z mamó še živiva — vsi drugi, ki so tu zapisani, so že mrtvi. Notar Marinč, se ga še spominjaš — vidiš, ta je bil moj najboljši prijatelj, zelo učen gospod!»

Še vedno je ponosen nanj! Aha — to je pa mamin oče, podpisan pa je rajni dekan Gonzej.

«Zdaj manjka le še mrtvaški list, pa sem komplet!»

«Za vpokojitev? No, no — oče, če te kdo gleda, kako delaš, pa se mu potem kar neumno zdi, da tako govoriš!» je rekel Ivo kolikor mogoče resno. Ali čuti oče kaj? Ali ni zdrav? Ali čuti, da se mu bliža že oni pokoj, za katerega ni treba nič družega plačati lot grob in pogreb?

«No, pójdiva sedaj oče! Mama bo huda!»

«Imaš prav! Če ima toliko obiskov v hiši je presneto osasta! Sicer pa je zelo pridna, veš! No — zdaj bo že bolje, le da je Pavel doma.»

In ko sta šla po stopnicah navzgor, je Ivo nehote pogledal v očetovo lice. Dovolj gub so mu vrezali v čelo! In kako počasi je že stopal. Sapičnik mu nagaja. — Ah kaj, v pokoj bi moral! Pa bo lahko še živel!

*

Po večerji so še dolgo sedeli skupaj. Poleg Iva je sedela mama. Postarala se je bila tudi ona, a bila je mnogo krepkejša videti nego oče. Oče se je pogovarjal nekaj s sinom Hugonom in zetom Benčanom, ki se je strastno zanimal za politiko.

Ogorevc je menda skušal premotiti brata Petra, da ne bi poslušnil, kaj govore oni z očetom. Peter je debel in močan gospod, modno oblečen in kljub svojim mladim letom že malo plešast.

Ženske čebljajo, sestre in svakinje, pol nemško, pol slovensko.

Mama pa je vesela in ker je vesela, hoče, da bi peli!

«No pa zapojmo slovenski! Tista, »golgar gablja tolka let!»

Mama, manica, kako jim skuša ustreči na vse strani! Le da jih pritegne skupaj, le da se ne bi prepirali, le da še nikdar več ne bi razkropili in pustili dom! Pavla, svojega najmlajšega, pa je poslala spat, le da se ne bi kateri brat ali svak vanj zaletel. Ko jim tudi ni zameriti, da se jeze nanj, češ, kaj moramo mi vsi preslišati radi našega najmlajšega svaka — državi sovražnega elementa!

Vsi so že okajeni, ko se poslove Pahernikovi in Petrovi ter oba svaka, ki bosta prenočevala v hotelu.

Mama še pogleda k Pavlu, da li mrda ne bedi v jezi in bridkosti. A Pavel spi mirno. Saj je na varnem in gorkem!

Ivo se je prebudil in zravnal v postelji. Ali ni nekdo kljukal na vrata? V sobici je tema in on ne ve, kje je treba prižgati luč.

«Kdo je?»

«Ivo!» O, to je oče! V nočni halji smukne k njemu v sobo.

«Otroci baje ne morejo spati, če smrčim in zdaj si ne upam zaspati, pa sem tako truden!» Oče — se ne upa zaspati radi vnučkov! «Ali smem malo k tebi? Ali bo postelja dovolj široka za oba?» Seveda! Seveda!

Nekaj časa ležita mirno, potem pa pravi oče tiho:

«Ivo, ali mi boš nekaj obljubil?»

«Kaj pa oče?» Tako buden je njegov glas!

«Ali boš prosil za moje mesto, če bi se kaj zgodilo? Prav gotovo ga dobiš!»

«Ali oče, na to sploh še misli nisem!»

«Pa misli zdaj enkrat, moj sin! Glej, saj sem prišel tudi jaz k tebi!» A zato ni mogel spati! Kaj ga neki muči? Smrt?

«Bom!» je obljubil trdno.

«Sinko! Še nekaj — obljubi mi v roko, da boš mamó lepo imel in da ji nikoli ne boš očital kaj glede narodnosti in zaradi Hitlerja, če bo kaj brbljala; kar pusti — veš, za človeka je vedno bolje, da je v defenzivi!» Stari se je skušal še zasmejati. «Veš, jaz sem bil vse svoje življenje v defenzivi; mnogokaj sem pretrpel — pa sem se le obvaroval kajhe in vas nesreče! Naš mali Pavlek pa je le preveč govoril! Pa je škoda časa. Časa je škoda — veš, jaz sem že izkusil, da se svet itak sam premakne; pa če mu pomagaš ali če mu braniš — nič kaj mnogo ne zaleže!»

«Oče, ali te ne zebe?» je vprašal Ivo, da bi sploh kaj govoril.

«Ne, nič me ne zebe. Sinko, ali se lahko zanesem nate? Boš gledal na mamó? Zelo poštena ženska je in zelo dobra, veš! In na Payla glej in pazi, da se bratje ne bodo preveč zravšali! Boš?»

«Bom, oče!»

«Pa nikoli ne pozabi, če boš imel še toliko dela, da ima mama 10. julija god! Kar ob novem letu si podertaj v koledarju! Tako sem delal tudi jaz, da nisem potem prezrl!»

«Da, oče! Sedaj bova pa spala, kaj ne?» in nastopil se je na očetovo ramo in se na moč trudil, da ne bi oče opazil, kako mu polze solze iz oči.

Ko se je prebudil, je bil že dan.

Oče je še mirno spal.

Zunaj je bilo pomladno jutro — Velikonočno jutro — videl je sokzi okno kos zelenega travnika visoko gori ob Pohorju. Zdaj je sonce sijalo nanj.

«Kadar se ozeleniš

mladim fantom žalost striš . . .»

Saj res! Saj res! To je bilo! Ta pesem je bila, ki je ni mogel doumeti, ko jo je slišal v rekviemu Heinza Molla nekoč v Rimu. To je bilo predlanskem, ko je potoval tja doli. Za neko pokojno kraljico, ali koga že je bil rekviem. Heinz Moll! Po tretjem «Agnus dei, dona ei requiem sempiternam . . .» se izvije iz vijolin:

«Kadar se ozeleniš

mladim fantom žalost striš . . .»

Tako je doumel Heinz Moll življenje? In vendar živiš, v zelenju in soncu spoznaš žalost in bridkost in vendar živiš in upaš v novo zelenje in še svetlejšo sonce. In to je našel v tej mali slovenski pesmici!

Kako je dejal oče sinoči? V defenzivi! V defenzivi! Tudi domovina je v defenzivi — zmeraj, zmeraj — premala je za veliko osvajanje, a ne prešibka za življenje! Vztraja in živi, živi . . .

Konec.